

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Romana Rogar

Spremembe v starševstvu in otroštvu kot posledica strahu za otroka

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Romana Rogar

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Rener

Spremembe v starševstvu in otroštvu kot posledica strahu za otroka

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Mojim staršem, sestri, mojemu partnerju in najinim otrokom za vso podporo v življenju, s pomočjo katere sem lahko prišla do te točke.

Mentorici Tanji Rener za ves njen čas, požrtvovalnost in strokovne nasvete, ki so pripomogli k nastanku te magistrske naloge.

»Pravijo, da bi otroci morali življenje jemati resno.
V resnici pa je prav igra tisto, kar bi morali jemati resno.«

Arno Stern

Spremembe v starševstvu in otroštvu kot posledica strahu za otroka

Ali izzivi, pred katere so starši postavljeni, vplivajo na njihovo ravnanje in posledično na otroštvo? Ali strahovi, s katerimi se soočajo starši, vplivajo na njihovo percepcijo tveganj in kako to vpliva na samostojno igro njihovih otrok? Zaradi pretiranih strahov je namreč lahko omejena samostojna in inovativna igra majhnih otrok, kar vpliva na njihov razvoj, ki ni samo njihov, ampak je določen z okvirji strahov in tveganj njihovih staršev. Starši so namreč vedno bolj obremenjeni in izpostavljeni potencialnim nezgodam, ki burijo njihove strahove. Tako se povečuje njihova paranoja in ne živijo sproščenega vsakdanjega življenja starša, ne uživajo v svoji vlogi in so pod nenehnim pritiskom lastne imaginacije strahov. Na drugi strani pa se spreminja tudi samo otroštvo. Odpravlja se spontanost otroške igre in omejuje se avanturistični duh otrok, ki jih lahko pripelje do lastnih spoznanj, izkušenj življenja in tudi delovanja znotraj družbe kot posameznik in kot del družbe. Otroci posledično delujejo vedno bolj po kalupu, ki jim ga vsiljujejo starši, in ne tako, kot bi se dejansko sami razvijali, če bi imeli možnost proste izbire svoje igre.

Ključne besede: varno otroštvo, paranoično starševstvo, redefinicija starševstva in otroštva.

Changes in parenthood and childhood as a consequence of fear for the child

Do the challenges that parents face, set an impact on their behavior and consequently on the childhood as well? Do the fears they face influence their perception of risk and how that affects the independent play of their children? Excessive fears may restrict the independent and innovative play of young children and thus impact their development, which is not only theirs, but determined by the framed fears and risks of their parents. Parents are in fact increasingly burdened and subjected to potential accidents that upset their fears. This increases their paranoia, so they do not live a relaxed everyday parent life, cannot enjoy their part and are under constant pressure from their own imagination fears. On the other hand, it also changes the childhood. It eliminates the spontaneity of children's games and limits their adventurous spirit that could lead to their own knowledge, experience in life and functioning in a society as an individual and as part of the society. Children subsequently operate increasingly according to the mold that is forced onto them by their parents and not in the way they would really develop if they had the opportunity to freely choose their games.

Key words: safe childhood, paranoid parenting, redefinition of parenthood and childhood.

KAZALO

KAZALO	5
1 UVOD	7
1.1 <i>Vsebinska opredelitev problema</i>	7
1.2 <i>Cilji preučevanja</i>	9
1.3 <i>Metode preučevanja</i>	10
2 OPREDELITEV OTROŠTVA	12
2.1 <i>Opredelitev otroštva nekoč</i>	12
2.2 <i>Opredelitev otroštva v postmoderni</i>	13
2.3 <i>Postmoderni koncept protektivnega otroštva</i>	14
3.1 <i>Razvoj strahu</i>	17
3.2 <i>Upravljanje s strahom</i>	18
4 VPLIV STRAHU NA OTROŠTVO IN STARŠEVSTVO	20
4.1 <i>Spreminjajoče starševstvo</i>	20
4.1 <i>Spreminjajoče otroštvo</i>	24
5 PARANOIČNO STARŠEVSTVO PO FUREDIJU	27
6 METODOLOGIJA	31
6.1 <i>Cilji in namen raziskave</i>	31
6.2 <i>Metode zbiranja podatkov</i>	32
6.3 <i>Predstavitev vzorca</i>	32
6.4 <i>Interpretacija zbranih podatkov</i>	33
6.4.1 <i>Analiza opazovanja z udeležbo</i>	33
6.4.2 <i>Analiza intervjujev</i>	37
6.5 <i>Rezultati in razprava</i>	47
7 SKLEP	50
8 LITERATURA	52

PRILOGA A: Pol–strukturiran vprašalnik – Intervju	56
PRILOGA B: Prepis (transkripcija) vseh intervjujev.....	59

1 UVOD

1.1 Vsebinska opredelitev problema

Otroštvo in proces odraščanja sta pomemben del posameznikovega življenja. Kot pravi Levine (2010: 2), bi moralo biti odraščanje polno življenja, smeha, objemov, nekaj solz in dobrih prigrizkov. Namesto tega pa zaradi strahu otroci velikokrat pridobijo sivine življenja, protokol, po katerem se smejo obnašati in delovati znotraj skupine. Samostojna nenadzorovana igra žal velikokrat ni več možna.

V sodobnem družboslovju otroštvo velja za družbeni konstrukt, ki je zgodovinsko in kulturno variabilen, zaradi česar sta vprašljiva tako njegova "biološka določenost kot (kulturna) univerzalnost" (Rener 2000, 208).

Za opredelitev otroštva se praviloma upošteva Konvencija o otrokovih pravicah iz leta 1989, ki otroka v prvem členu definira kot človeško bitje, ki je mlajše od osemnajstih let, razen če zakon določa, da se polnoletnost doseže že prej. Otrok prav tako ni formalno sposoben prevzemanja odgovornosti za svoja dejanja in ga je treba predvsem zaščititi. V kolektivnih imaginarijih zahodne kulture otroštvo sodi v sfero zaščitenosti in nedolžnosti, ki je ločena od javne sfere in dela. Govora je o "protektivnem" otroštvu, ki je prevladujoči družbeni konstrukt v zahodnih kulturah.

Puhar (1982. 107) navaja, da je beseda otrok skozi dolga stoletja pri slovanskih narodih pomenila predvsem delovno silo, torej služabnika, tlačana, paža, hlapca in celo sužnja. Prvi, ki je opozoril na slabo stanje in odnos do otrok, je bil Philip Aries (1991, 171). Postavil je definicijo "novega občutja otroštva". Poudaril je vlogo šole in šolskih razredov, saj so le-ti proizvedli sodobno starostno razlikovanje. "Družina in šola sta skupaj iztrgali otroka iz družbe odraslih" (Aries, 1991, 497). Šola pa je otroka definirala *per negationem* kot manko odraslega. Pri njegovem oblikovanju v odraslega človeka naj bi mu še najbolj manjkala vednost, ki jo pridobi skozi učenje v šolskem sistemu (Laporte, 1992).

Novo občutje otroštva se je lahko pojavilo šele znotraj spremenjene družine na vseh področjih zasebnosti, intimnosti, ločenosti od produkcije in javnega življenja, kar so bili ideali šele meščanske družine. Le-ta naj bi odkrila otrokovo specifično naravo in otroštvo ter ju počasi razširila na ostale družbene segmente (Aries 1991; DeMause 1974). Padec smrtnosti otrok in dojenčkov ter njihovo boljšo nego je prinesel šele razvoj znanosti in medicine v moderni družbi. In šele moderna družba naj bi omogočila razvoj "pravih" materinskih oziroma starševskih čustev do otrok in odpravila njihovo zanemarjanje. Šele sodobna družba naj bi odkrila večje "čustveno investiranje v otroka" (Newman 1997, 112).

A celo konstruktivistične perspektive, ki odklanjajo vsakršno univerzalnost otroštva, se le poredkoma kritično ustavljajo ob sodobnem, tako imenovanem "protektivnem" (Švab 2001) konstrukt otroštva. Splošno razširjeno je prepričanje, da je prav zahodno pojmovanje otroštva najbolj izpopolnjena in humana oblika. Otrokom domnevno "še nikoli ni šlo bolje", in dokler obstaja takšna predstava o zahodnem otroštvu, je vsak podatek, ki ne spada v njo, ogrožajoč in vzbudi radikalne odzive v nasprotni smeri, včasih celo pravo moralno paniko. Vsako novo medijsko razkritje ali nasilja nad otroci ali pa nasilja samih otrok povzroči v prvem primeru vdor v iluzijo linearnega razvoja otroštva (sodobno otroštvo naj bi bilo najboljše doslej), v drugem pa v iluzijo o otroški nedolžnosti.

Furedi (2001) se v svojem raziskovanju osredotoči na napihovanje strahu, ki ni premo-sorazmerno z dejanskimi tveganji. Uporablja besedno zvezo paranoično starševstvo kot starševsko stanje, ki je posledica pomanjkanja zaupanja: (1) staršev samih vase, (2) staršev v druge ljudi in obratno ter (3) v postavljalce zakonov in strokovne obravnave. Ta paranoja vodi v fenomen pretirano nadzorovalnega starševstva in poudarjenih občutkov o ogroženosti otrok, kar vodi v starševsko kulturo strahu (Van Den Berg 2013, 392).

Gre za kulturo, ki dramatizira na vseh področjih starševstva in spreminja vsakodnevne težave v strašljive zgodbe. Prav tako gre za družbo, ki znižuje starševske kompetence in vztraja pri tem, da starši niso sposobni vzgajati svojih otrok brez pomoči strokovnjakov. Ta kulturna sporočila so vneto promovirana s strani mreže strokovnjakov, zagovornikov otrokovih pravic, politikov. Furedi trdi, da smo prišli do točke, ko je starše strah podpreti drug drugega ali pa pomagati "tujemu" otroku, ko to potrebuje, zaradi strahu pred obtožbami o zlorabah in napadih na otroke (Furedi 2002, 22).

Čeprav je nasilja v družinski zasebnosti največ, pa je strah pred neznanci omejil gibanje otrok in njihove aktivnosti. Otroci so deležni nizke avtonomije in malo družbene interakcije, kar vpliva tudi na njihovo zdravje (Hillman, Adams in Whitelegg 1990; Valentine in McKendrick 1997; Waiton 2001).

Prav povečan strah še posebej uničuje idealizirano idejo postmoderne družbe o tem, kakšno naj bi bilo otroštvo – nedolžno, svobodno in sproščeno (Scott, Jackson in Backet-Milburn 1998).

Osrednji fokus strokovne literature, ki se osredotoča na občutke ogroženosti in strahu za otroka, je raziskovanje odnosa med širšimi kulturnimi spremembami in razumevanjem tveganja. Valentine (1996) pravi, da so prostorske omejitve, vsiljene zaradi strahu pred kriminalom, dejansko primer marginalizacije otroštva. Ti kulturni procesi so se oblikovali v "kulturo strahu", kot jo imenuje Beck (1992). Danes tako živimo v ozračju, ki je polno zavedanja o tveganjih v kombinaciji z nostalgijo o dobri preteklosti, ko so se otroci lahko varno in nedolžno igrali. Veliko strahov je brez temeljev, narobe umeščenih ali pa po večini kulturno konstruiranih.

Na najvišjo stopnjo strahu je Furedi (2001) postavil paranoično starševstvo. Delovanje staršev se popolnoma podredi strahovom, kar je do določene mere razumljivo in tudi sprejemljivo, na dolgi rok pa ohromi odnose. Furedi želi, da starši nehajo slepo slediti strokovnjakom in se povežejo v skupnosti, ki bodo delovale solidarno in empatično. Mislim, da je Furedijeva analiza paranoičnega starševstva mestoma prestroga, zato se bom osredotočila tudi na konstruktivno kritiko.

1.2 Cilji preučevanja

Izbrana tema je osrednja tema vseh mladih staršev, ki se soočajo z vzgojo otroka v času, ki je preplavljen z informacijami, napotki in nasveti strokovnjakov in drugih staršev v medijih in na splošno v vsakdanjem življenju. Sama sem motivacijo za izbor teme dobila predvsem zaradi lastne situacije. Kot mama treh otrok se namreč velikokrat nahajam v dilemi, kaj je boljše za otroka. Katere so tiste nevarnosti, ki odtehtajo pozitivno izkušnjo, ki jo otrok dobi s samostojno igro, druženjem, raziskovanjem?

Obravnavana tema ne opredeljuje le pojma trenutne varnosti otrok. Osrednje vprašanje je, kakšna generacija prihaja, če bodo vsi otroci pretirano varovani? Z vseh strani smo obkroženi z informacijami, kakšen je najboljši tip vzgoje, kaj otroku moramo pustiti in česa ne, da se bo razvil v samostojnega posameznika. Na eni strani se znižuje sposobnost staršev za samostojno skrb za svoje potomce, na drugi strani pa se ustvarja nova generacija otrok, ki postajajo vse bolj omejeni v lastnem "odkrivanju sveta". Impulzivnosti in spontanosti ni več. Posledično je samostojnost odvzeta staršem in otrokom.

Zato me zanima, kako se drugi znajdejo v podobni situaciji in kakšne so njihove odločitve, kaj na njih vpliva in zakaj. Zanima me tudi ali se je "kultura strahu", o kateri pišejo sociološki avtorji (Beck, Furedi, Bauman), razvila tudi v praksah starševanja v Sloveniji. V svojem delu sem si postavila naslednja raziskovalna vprašanja.

Raziskovalno vprašanje 1: Ali življenje pod nenehnim pritiskom strahu za otrokovo varnost prinaša negativne posledice za otrokov razvoj?

Raziskovalno vprašanje 2: Ali lahko obsesivni strah glede varnosti otrok privede do pomembne redefinicije starševstva?

Raziskovalno vprašanje 3: Še pred nekaj desetletji je bila kulturna norma dobrega starševstva povezana z vzgojo, spodbujanjem k doseganju novih znanj in druženjem z otrokom. Ali postaja kulturna norma dobrega starševstva povezana z budnim spremljanjem otrokovih dejavnosti?

1.3 Metode preučevanja

V nalogi se bom najprej osredotočila na analizo sekundarnih virov, pri čemer bom izpostavila ključne relevantne teoretike, ki se ukvarjajo z raziskovalno tematiko. V drugem, empiričnem delu naloge bom izvedla opazovanje otroške igre (Toličič 1961) z udeležbo na več otroških igriščih v osrednji Sloveniji. Temu bom dodala še intervju 8 staršev, da bolje umestim svoja opazovanja.

Odnos staršev do otrok želim videti tudi v praksi, zato bom izvedla opazovanje z udeležbo na več otroških igriščih. Kot opazovalka se bom udeleževala vsakdanjega življenja otrok in njihovih staršev na igriščih, s čimer bom lahko spremljala okoliščine, v katerih se srečujejo, in

se udeležila njihovih pogovorov. Izbrana metoda je neposredna, celovita in realistična. Becker (1970) pravi, da se pri opazovanju z udeležbo raziskovalec poskuša poistovetiti z normami, vrednotami in obnašanjem skupine.

Kot opazovalka bom dobila vpogled v to, kako ravnavajo starši ob domnevnih nevarnih situacijah, in ugotovila ali obstajata starševska solidarnost in empatija do drugih otrok ter, koliko in do katere mere starši pustijo, da njihovi otroci sami razvijajo svojo igro, kljub potencialnim nevarnostim (tobogani, igra na višini, oddaljenost otroka).

V raziskavi (opazovanje z udeležbo) bom obravnavala 20 otrok in njihovih staršev (5 otrok na posameznem igrišču, skupaj na 4 igriščih). Opazovanje bo izvedeno v septembru 2015. Vsako opazovanje bo trajalo eno uro. Osredotočila se bom na opazovanje predšolskih otrok, starih od 3 do 6 let.

Potek terenske raziskave bom razdelila na več faz. Najprej se bom podrobno seznanila z obravnavano temo in zastavljene teze aplicirala na potencialno dogajanje na terenu. Ob vstopu v okolje bom vzpostavila socialne odnose z ostalimi udeleženci na igrišču. Ker svojega namena ne bom izdala ostalim prisotnim, bom na igrišče vzela tudi svoje otroke in partnerja. Tako bom postala nevtralni del skupine, ki pa brez skrbi opazuje, posluša, zbira kvalitativne podatke in tudi kaj zabeleži na mobitelu. Pogosta praksa pri starših na igriščih je namreč nenehna uporaba mobilnih telefonov, zaradi česar bo moje delovanje ostalo neopaženo. Po opravljenih prvih dveh opazovanjih bom naredila prve analize in se osredotočila na posebne vidike v opaženih situacijah. Zatem bom opravila še dve opazovanji.

Po končanih 4 opazovanjih bodo sledili še intervjuji, s katerimi želim dobiti tudi odgovore, ki jih sicer s samo opazovanjem težko pridobimo. Z njimi bom lažje umestila delovanje staršev v celotno zgodbo in hkrati preverila, ali so moja opažanja skladna z realnostjo. Po natančnem pregledu intervjujev bom dokončala analizo in napisala poročilo, ki bo osnova za refleksijo tez, o kateri pišem v magistrski nalogi.

Zavedam se, da s kvalitativnimi raziskovalnimi postopki svojih ugotovitev ne bom mogla posploševati, upam pa, da bom z njimi dosegla pomembne informacije, ki lahko pripomorejo k nadaljnjemu raziskovanju te, v našem okolju razmeroma raziskovalno prezrte tematike.

2 OPREDELITEV OTROŠTVA

2.1 *Opredelitev otroštva nekoč*

V "starem režimu", kakor Aries imenuje predmoderno Evropo, niso poznali ločitve med otroci in odraslimi; posledično je bil otrok vključen v svet odraslih. Od srednjega veka do približno 14. stoletja pojem otroštva še ni bil poznan. Otrok je bil le pomanjšana odrasla oseba, ki ne potrebuje posebne zaščite. Aries (1991, 165) pravi, da niso obstajali izrazi za otroka in otroštvo. Otrok je bil mlad človek in tako so ga upodabljali tudi v umetnosti. Otrok je obstajal, otroštvo, kot ga poznamo danes, pa ne. Bilo je skrajšano na najbolj kratko dobo, ko si človek še ne more pomagati sam.

Kasneje se pojavijo podobe otrok, ki postavijo nove definicije otroštva. Spremeni se pogled na otroka in pojavi se potreba po zaščiti, kar pa lahko dosežemo le s primerno vzgojo. S tem se porodi zavest o posebnosti otroka, ki je potreben pomoči in skrbi. Pojavijo se različne vzgojne institucije. Hkrati se s pojavom občutja otroštva pojavi tudi moderna ideja vzgoje, ki jo navdihnejo kritični odzivi na občutje otroštva (Aries 1991, 165).

V predindustrijskih družbah in v prvi fazi industrializacije so otroke potrebovali iz ekonomskih razlogov: kot delovno silo doma in na kmetiji, starostno zavarovanje za starše in kot dediče. Najbolj zaželeni otroci v tistem času so bili sinovi prvorojenci.

Ravnodušnost do otrok, ki je bila značilna za tradicionalno družbo, naj bi se začela spreminjati šele s koncem 18. stoletja, ponekod tudi kasneje. Uveljavi se moderna meščanska družina, v kateri se družinsko življenje loči od dela in zaslužka. Nastane zasebna sfera družine, kamor tujci nimajo vstopa. Predkapitalistična družba ni poznala stroge delitve med delovnim časom in družinskim časom. Z ločitvijo sfer pa se poveča prisotnost žensk doma in se poveča občutek materinstva. Prav ta občutek pripomore k oblikovanju moderne družine, s čimer se spremeni odnos do otrok. Otrok prvič velja za bitje, ki ga je možno vzgojiti. Pojavi se obsojanje zanemarjanja otrok (Seider 1998).

S strukturnimi spremembami v proizvodnji nastanejo nove oblike družinske ideologije. Starši se usmerijo na umeščanje otrok v družbeno strukturo. V drugi polovici 20. stoletja sta se

ekonomija in starševstvo začela ločevati. Ekonomske prednosti starševstva so postopoma stopale v ozadje, na njihovo mesto so prišli stroški. Potrošniška družba je v otroku odkrila nov pomemben trg, zato finančni stroški pri otroku strmo naraščajo (Ule 2003, 57).

2.2 Opredelitev otroštva v postmoderni

O fenomenu protektivnega otroštva je pri nas med prvimi pisala Mirjana Ule, ki pravi, da se je otroštvo, kot ga poznamo danes, oblikovalo znotraj moderne meščanske družine. Uveljavil se je koncept protektivnega otroštva, ki obljublja zaščito pred zlorabami (fizičnimi, seksualnimi, moralnimi) in drugimi nevarnostmi sodobne družbe. Opozarja tudi na to, da so se odnosi med starši in otroki bistveno spremenili. Odnose spodbujanja, zaupnosti so začeli izpodrivati odnosi kontrole, nadzorovanja in poslušnosti (Ule v Rener, Potočnik, Kozmik 1995).

V zadnjih desetletjih je stopnja svobodne otroške igre zelo upadla. Postala je bolj odvisna od vodenja in usmerjanja odraslih. Svobodna igra in raziskovanje pa sta sredstvi s katerima se otroci naučijo reševati svoje probleme, nadzorujejo svoje življenje, razvijajo lastne interese in postanejo kompetentni za uresničevanje lastnih interesov. Švab sama opaža, da "bolj ko se večja navidezna otroška avtonomija, bolj se ustvarjajo nove oblike in načini nadzora" (Švab 2001, 142).

S tem, da otroku zmanjšamo možnosti za svojevrstno igro brez nadzora odraslih, mu odvzamemo možnost, da se nauči, kako prevzeti nadzor nad svojim življenjem. Starši morda mislijo, da s tem svojega otroka zaščitijo, v resnici pa s tem zmanjšajo njegove radosti, njegov občutek samokontrole in mu preprečujejo igro, ki bi mu prinesla največ veselja in osebne rasti, kar povečuje verjetnost, da bo nemiren, nezadovoljen in manj odprt.

Mirjana Ule navaja, da se zaradi zahtevnosti starševstva vedno več posameznikov zavestno odloči, da se starševstvu odpovejo. Tisti, ki pa se odločijo za otroke, jih imajo manj kot včasih. Zato tiste, ki se rodijo, tudi bolj cenijo, vanje vlagajo več truda in so zanje dragocenejši, kar privede do tega, da starševstvo postaja toliko bolj zahtevno (Ule 2003, 59).

2.3 Postmoderni koncept protektivnega otroštva

Otroštvo v sodobnosti predstavlja sfero nedolžnosti in zaščitnosti, ki je ločena od dela, javne in politične sfere in je prevladujoč konstrukt zahodnih družb. Sodobna družina je vedno bolj pozorna do otrok, posveti jim več časa in skrbi za njihovo dobrobit. Vse to sociologi združujejo pod pojmi otrokocentrizem, pedocentrizem in protektivno otroštvo (Zidar 2003, 359).

Družinsko življenje in družbeni pogoji se hitro spreminjajo, kar prinaša spremembe tudi v več segmentih otroštva. Alenka Švab s pojmom 'protektivnega' otroštva označuje "proces spreminjanja otroštva skozi njegovo intenziviranje, ki vključuje številne aktivnosti in prakse, ki izražajo vedno bolj intenzivno skrb za otroke, njihovo blaginjo, izobraževanje ipd." (Švab 2001, 135).

Družine so svoja življenja podredile otrokovemu obstoju posledično otroštvo postaja projekt, ki potrebuje skrben nadzor nad razvojnimi stopnjami in stalno usmerjanje. Otrok je odvisno bitje, ki potrebuje prisotnost odraslih. Ule in Kuhar pravita, da ta proces traja, vse dokler traja odnos odvisnosti; pri postmodernem otroštvu se ta odnos odvisnost neznansko daljša (Ule, Kuhar 2003, 59).

Splošni dejavniki otrokocentričnih sodobnih družb po Renner (V Mihelj 2002):

- Rodnost je upadla v drugi polovici 20. stoletja; posledično so se družine zmanjšale. Vsakemu otroku je bilo zato mogoče posvečati več pozornosti in skrbi.
- Delovni čas se je v 20. stoletju progresivno krajšal. Starši so imeli na razpolago več časa, da se ukvarjajo z otroki.
- Življenjska raven se je zviševala zaradi višjih plač. Vedno več finančnih in materialnih sredstev je bilo možno nameniti otrokom.
- Z razvojem socialne države so se pojavile denarne in storitvene pomoči ter razne spodbude in nadomestila, namenjena otrokom. Razvili so se sistemi ekspertnih nadzorov, razvije se tudi doktrina kompetentnega in odgovornega starševstva. Starševstvo zato postaja vedno bolj družbeno nadzorovan projekt.

- Stroka, politika in znanost so v zadnjih desetletjih razvile več vzgojnih in drugih doktrin, ki postavljajo otroka v ospredje. Glavno področje ni več vzgoja otroka, temveč njegovo počutje, kar pa starševstvo le še otežuje.

3 RAZVOJ IN SOCIALIZACIJA STRAHU

Najvidnejši predstavnik sociološke obravnave strahu je nedvomno Zygmunt Bauman, ki v svojem delu Tekoči strahovi govori o današnjem splošnem vzdušju strahu, ki ga deli na več vrst: difuzni, nespecificirani, neklasificirani strah (Bauman, 2006: 3). Bauman kot osrednji vir nenehne tesnobe in negotovosti navaja dejstvo, da posameznik ne ve več kam se nasloniti.

Strah, realen ali družbeno proizveden, je postal stalni sopotnik v vsakdanjem življenju staršev. Zgodbe iz medijev ustvarjajo percepcijo nevarnega življenja, čeprav je življenje danes najbolj varno v zgodovini razvoja otroštva. Strah je močno ambivalentno čustvo, saj je obrambni mehanizem, ki nam omogoča preživetje. Lahko pa je tudi zelo destruktiven, saj spremeni naše dožemanje nevarnosti v vsakdanjem življenju in s tem onemogoči naše normalno delovanje in interakcijo z drugimi ljudmi. Vsakdanje življenje je prepleteno z majhnimi tveganji na vsakem koraku (npr. vožnja z avtomobilom lahko privede do nesreče), vendar se jim zaradi tega tveganja ne odpovemo. V primeru otrok pa je prisotno ravno takšno pretiravanje (npr. vožnja s kolesom skozi mesto le pod nadzorom in v spremstvu). Otroku posledično ne pustimo proste poti pri izmišljevanju iger in spontanemu delovanju. Bauman trdi, da je glavna kontradikcija moderne družbe ravno dejstvo, da smo najbolj tehnološko podprta generacija v človeški zgodovini, ki pa je polna občutij negotovosti in nemoči. Pravi, da je glavni vir negotovosti kriza zaupanja (Bauman 2006, 101).

Rastoča prisotnost nerazumnega strahu v vseh državah zahodnega sveta povzroča sprejemanje vedno več nespametnih odločitev v ukvarjanju s tveganji, na katera naletimo vsak dan (Gardner 2009). To izhaja iz dejstva, da lahko nekaj, za kar se ljudje bojijo, da je resnično, postane resnično v svojih posledicah. Strah tako ustvari svojo lastno realnost (Beck 2001).

Naše izkušnje, strahovi in domišljija oblikujejo naše osebne izkušnje. Toš (2012) pravi, da je socialno okolje, v katerem živimo, varno, vseeno pa pretirani strahovi postajajo vedno večji del simboličnega sveta.

3.1 Razvoj strahu

Moderni človek se velikokrat sooča z izmišljenimi nevarnostmi. Pravi strahovi imajo svoje mesto, saj nas svarijo pred nevarnostjo, medtem ko lažni in pretirani strahovi povzročajo zmedo (Glasner 1999).

Vsako družbo sestavljajo odnosi, vrednote, stereotipi, spomini, ideje in prepričanja, ki so del kulturne zavesti. In v vsaki družbi obstajajo razne institucije, strokovnjaki, drugi starši, spletni forumi, ki nas opozarjajo na to, katere dejavnosti so nevarne in kako se jih moramo braniti, ter s tem ustvarjajo pogoje za povečanje strahu.

Dojemanje strahu je odvisno od samih socialnih struktur, ki preko ponavljajočih vzorcev socialnih aktivnosti vplivajo na nastanek ali povečevanje strahu. Posledično lahko povečana individualnost in razgradnja socialnih omrežij v urbanih središčih povzročita povečano stopnjo anksioznosti, saj s tem izgubimo zaupanje v druge in v njihov občutek za pravilno ravnanje in pomoč v stiski. Furedi (2003) pravi, da je za današnje dojemanje strahu v veliki meri kriv razpad solidarnosti odraslih ljudi. Zaupanje staršev v druge odrasle (tudi starše) je upadel in bojijo se, da ne bodo pripravljene pomagati tujemu otroku v stiski.

Na ponotranjenje strahu v današnji zahodni družbi vpliva več dejavnikov. Čeprav je fizično okolje našega vsakdanjega življenja dokaj varno, pa je prisotnost strahu v naši družbi zelo visoka. Dejavniki, ki so vplivali na transformacijo v percepciji tveganja, so ustvarili plodna tla za razvoj in socializacijo strahov. Jasno je, da so ti strahovi po večini nepotrebni in odvečni, ter da pripomorejo k redefiniciji pojma starševstva, saj so starši pod nenehnih strahom, in posledično tudi otroštva, saj se otroci ne morejo spontano razvijati, temveč lahko delujejo le v skladu s strahovi svojih staršev. Posledično smo ujeti v družbo tveganja, ki je inherentno nenaklonjena otroku – navkljub paradoksnemu protektivizmu.

Bauman poziva sociologe, naj se soočijo s strahom. To lahko dosežejo le z ravnotežjem med svobodo in varnostjo povsod in za vse (Bauman 2006).

3.2 Upravljanje s strahom

Kirn v svojem članku navaja primer družine s tremi otroci, ki živi ob parku, vendar se otroci tam zelo poredko igrajo. Najmlajša hči je stara 9 let in ne sme v park brez starejšega brata, ki je star 11 let in se lahko sam igra v parku šele dober mesec. Najstarejši sin je star 16 let in se ne želi igrati v parku, raje igra video igre (Kirn 2001).

Kaj se je zgodilo z igro? Dorothy Sluss trdi, da svojim otrokom odvzemamo otroštvo in ne cenimo več igre (Sluss v Kirn 2001). Stuart Brown gre še dlje, ko pravi, da ima premalo igre lahko tudi črna stran. To čemur reče 'prikrajsanost za igro', lahko vodi do depresije, sovražnosti in izgube tega, kar nas naredi človeške (Brown v Kirn 2001). Igra je dejavnost, ki prinese mnogo več kot le srečo, zdravje, človeškost – zaradi nje smo tudi pametnejši, pravi Rosenfeld (Rosenfeld v Kirn 2001). Strah je torej naravni sovražnik igre.

Williamson ravno nasprotno navaja primer družine, v kateri so starši pustili svoja dva otroka (6 in 10 let), da se sama igrata v parku, in si zaradi tega nakopali težave s socialnimi delavci zaradi domnevnega zanemarjanja otrok. Kot pravi Skenazy:

*Tu ne gre za starševstvo. To nima nobene zveze s starševstvom. Če bi vedela karkoli glede starševstva, bi lahko svoje otroke pripravila do tega da pospravijo svojo sobo ali da gredo spat ob primerni uri. Tu ne gre za starševstvo – tu gre za strah. Amerika in večina razvitega sveta sta v **krču neracionalne panike**, ki je usmerjena k lastnim otrokom. Od paranoje glede cepljenja do kupcev pri Whole foods, ki zahtevajo izločitev glutena iz otrokove diete, in do tistih staršev, ki so kriminalizirani, ker so otroku pustili nenadzorovano igro v parku; in to v letu 2015 – domnevno najbolj varnem času v človeški zgodovini v angleško govorečem delu sveta – v **dobi terorja nad starši**. Videti je, da je edina izbira, ali si doma in živ ali pa zunaj in mrtev (Skenazy v Williamson 2015).*

Pomembno je različne stopnje tveganja umestiti v kontekst. Tveganje za nezgode je različno ustvarjeno in diferencirano glede na družbeno okolje. Veliko pozornosti je namenjene temu, kako prostori postanejo tvegani in kakšne so izkušnje staršev.

Kljub prisotnosti strahu v vsakdanjem življenju pa le-ta ne vpliva na vse posameznike enako. Nekateri posamezniki so manj dovzetni za občutke strahu, zato imata širjenje strahu in negotovost prihodnosti nanje manjši ali pa celo ničel vpliv. K večjemu občutku varnosti pripomore fizična in psihična sposobnost posameznika za spopadanje z nevarnostmi sodobne družbe. Ena od možnosti je tudi, da je posameznik del tesnega socialnega omrežja, ki mu daje občutek varnosti in ki mu tudi zaupa.

4 VPLIV STRAHU NA OTROŠTVO IN STARŠEVSTVO

4.1 Spreminjajoče starševstvo

Vzgoja je kompleksna in njenih definicij je veliko. Posledično ima vsak svojo predstavo o vzgoji. Vsak posameznik sprejema vrednote, ki jih prejme v svoji skupnosti in se v skladu z njimi tudi obnaša. Vzgoja je pogojena z družbo in moralnimi normami, torej je vpletena v zgodovinsko–družbeni kontekst.

Vzgoja v družini je naraven proces, ki se kaže v notranji dinamiki, povezani z družinsko klimo. Starši so otrokovi prvi vzgojitelji in to nalogo lahko dobro opravijo le, če so sami emocionalno, moralno in socialno zreli in če poznajo namen vzgajanja. Otrok se v družini socializira, pridobiva si izkušnje o medsebojnih odnosih ljudi in o življenju (Janež 1998, 320).

Prehod v starševstvo je življenjsko obdobje, skozi katerega gre veliko odraslih, tako kot so šli skozi otroštvo, adolescenco, srednja leta, upokojitev. Vsa ta obdobja zahtevajo učenje in prilagoditev glede na družbene in ekonomske spremembe njihovega okolja. Tisti, ki sprejmejo, da se bodo morali česa naučiti, tako formalno kot tudi iz izkušenj drugih ljudi, so običajno v boljšem položaju, da izkoristijo novo fazo življenja in uporabljajo svoje nove spretnosti pozitivno.

Je starševstvo težko? Ali starši potrebujejo več formalne izobrazbe? Mogoče boljše podporne mreže, ki bi jim pomagale zapolniti vrzeli znanja in spretnosti? V današnjih družbenih in ekonomskih okoliščinah večina staršev starševstva ne vidi kot enostavno delo. Starševstvo se jim lahko zdi prijetno, spodbudno in izpopolnjujoče, ampak tudi naporno, zmedeno in drago v smislu njihovega časa in denarja.

Katherine Rake (2011) pravi, da izbira vzgojnega stila vpliva na razvoj možganov in otrokovih sposobnosti apliciranja, delovanja in empatije. Torej se starševstvo nanaša bolj na sposobnosti, ki jih starši posedujejo, kot pa na samo stanje imeti otroka. Na trgu se je pojavila obilica izdelkov, nasvetov in informacij za starše, kar je sicer imelo pozitiven efekt na starševsko zavedanje o učinkovitih starševskih strategijah, hkrati pa tudi negativen efekt

zaradi same profesionalizacije starševstva, kar potencialno razvrednoti starše in prinaša prekomerno zaskrbljenost in krivdo. Knjige in spletne strani so preplavljene s fenomenom paranoičnega starševstva, medtem ko vedenjske raziskave kažejo, da so starši zaskrbljeni o kvaliteti svojega starševstva. (Rake 2011, 13).

Kontekst povečanega nadzora in naraščajočih standardov je privedel do vprašanja, ali smo zatajili kot starši. Pomembno je, da ne postajamo apatični starši; ravno nasprotno, mnogo staršev preživi veliko časa s svojimi otroki in imajo visoka pričakovanja do njih. Vsakdanje življenje staršev je velikokrat pod visokimi pritiski, finančnimi in delovnimi. Kombiniranje dela in odgovornosti staršev je pravi izziv za družine.

Rake (2011) pravi, da migracije, atomizacije in ločitve parov kažejo na to, da je starševstvo postalo individualizirano, brez vnaprej določenih omrežij sorodstva, ki so bila včasih močna podpora družinskemu vsakdanjiku. Navaja, da je ena od treh zaposlenih mam odvisna od starih staršev za čuvanje otrok, čeprav stari starši povečini ne živijo več v istem gospodinjstvu s svojimi otroki in vnuki.

Otroci ne bi smeli biti stalno nadzirani s strani svojih staršev. Nadzor namreč samo povečuje starševski strah in paranojo. Strah glede varnosti otrok je pripeljal do fundamentalne redefinicije starševstva. Otroci so zaradi varnosti prikrajšani za pustolovščine (Furedi 2010, 26). Tradicionalna definicija dobrega starševstva je včasih pomenila čuvanje, stimuliranje in socializacijo otrok. Danes se povezuje z nadziranjem njihovih aktivnosti. Otroke tako želimo zaščititi pred vsakdanjimi izkušnjami življenja s pretiranim nadzorom in usmerjanjem njihovih aktivnosti, čeprav starševski strah in paranoja stojita na trhljih osnovah. Kumulativni učinek je spremenil normalno starševsko tesnobo v paranojo (Furedi 2001, 8).

Zato ne preseneča, če (bodoči) starši dvomijo vase in se pri tem pogosto vprašajo: »Ali bom zmogetl?« Prav občutek odgovornosti je danes pomemben dejavnik v odločanju za otroka oziroma v odlaganju starševstva (Ule 2003, 58).

Poudarjanje odgovornosti staršev za otrokov emocionalni in intelektualni razvoj je pomemben dejavnik, ki vpliva na sam razvoj otroka in na končno delovanje staršev. Že proces reprodukcije izgublja svojo značilnost naravnega in postaja vse bolj načrtovan ter voden z

mnogimi značilnostmi. Med te spadata tudi idealiziranje starševske vloge in povečanje odgovornosti do lastnega življenja in do življenja (ne)rojenega otroka (Iglič 2006, 5). Včasih je bilo odločanje za starševstvo dojeno kot naravna stvar, danes pa zahteva dolgoročno premišljevanje in odločanje. Dejavniki odločanja so: stabilna zveza, zagotovljeno stanovanje in redni dohodki (Beck-Gernsheim 2002, 53).

Vzgoja otroka je danes postala enaka znanosti, ki se jo lahko naučimo. Od strokovnih nasvetov smo predvsem odvisni, ker imajo njihova sporočila podobno težo kot vse tržne ponudbe danes. Neupoštevanje teh nasvetov lahko vodi do nepopravljivih škodljivih posledic, in sicer do neuspešnosti otroka. Uspeh je danes pri vzgoji otroka ključna kategorija (Ule 2003, 59).

Zelo pomembno je izpostaviti, da je doktrina odgovornega starševstva v kontradikciji z zahtevo po samooblikovanju in samoizvedbi ne samo starševstva, temveč tudi otroštva v različnih fazah življenjskega poteka. Individualizacija posameznika zahteva aktivno sodelovanje ter nenehno organizacijo in improvizacijo, za kar pa ta potrebuje samoiniciativo, žilavost ... To posledično pripelje k izoblikovanosti posameznika. Otroci se ne morejo izoblikovati v popolnosti, če starši nenehno prežijo nanje in jih opozarjajo česa ne smejo početi zaradi potencialne nevarnosti.

Starševstvo je bilo nekoč manj prežeto s strahom, kar prikazujeta Slika 1 in Slika 2 spodaj. Slika 1 prikazuje železno kletko za otroka, ki je montirana na okno stavbe brez balkona zaradi otrokove igre in počitka na zraku. Slika je bila posneta leta 1930 v Londonu. Izum sodi v Ameriko, leta 1922. Na sliki 2 so dojenčki v vozičkih pred trgovino, parkirani eden za drugim, medtem ko starši sami nakupujejo v trgovini.

Zadnja slika pa prikazuje aktualno stanje na Danskem. Na sliki dojenčki čakajo v vozičkih pred lekarno, torej podobna situacija kot na sliki 4.2. V kolikor bi danes ponovili dogodek s Slike 4.3 v Sloveniji, bi si skoraj zagotovo prislужili prijavo na policijo in na centru za socialno delo.

Slika 4.1: Železna kletka za otroka

Vir: Fullerton Jean (1930).

Slika 4.2: Dojenčki čakajo svoje starše v vozičkih pred trgovino

Vir: Speller, Reg (1930).

Slika 4.3: Dojenčki čakajo svoje starše v vozičkih pred lekarno leta 2013 na Danskem

Avtor: Den Nation (2013).

Hardymentova v svoji študiji o otroški oskrbi navaja nasvete iz preteklosti in sedanjosti. Presenečena je nad intenzivnostjo starševske paranoje danes (v Furedi 2002, 32).

4.1 Spreminjajoče otroštvo

Skozi dela Ariesa (1996) in ostalih (kot npr. Cunningham 2006; Jenks 2005) lahko razumemo, kako so konstruirane kategorije otroštva. Izkušnje kažejo, da se tranzicija iz otroštva v odraslost zgodi skozi pridobivanje izkušenj in soočanje z izzivi življenja. Želimo si, da bi bili naši otroci zaščiteni pred škodo in zlorabo, ampak to ne pomeni, da jih moramo zaviti v vato. Otroštvo je čas za učenje in raziskovanje (Furedi 2001, 51).

Danes se otroci soočajo s pomanjkanjem izkušenj zaradi pretirane varnosti (Furedi 2010, 96). Hart pravi, da je nepropustna zaščita otrok pripeljala do upada grobe in nenadne igre; posledično so strokovnjaki zaskrbljeni, na kakšen način varnostna ozaveščenost uničuje kreativno stran otrok (Furedi 2002, 9).

Včasih smo nenadzorovano igro otrok imenovali samo 'igra', danes pa jo strokovnjaki imenujejo 'tveganje'. Nekateri gredo celo dlje in pravijo, da je igra manj vredna aktivnost, brez katere lahko otroci normalno živijo. Eden od najbolj uničujočih posledic tega je padec

samostojne dejavnosti otrok. Nadzorovana igra je v bistvu virtualna igra. Zavira kreativnost, samoiniciativnost in avanturizem.

Prišlo je do večjih sprememb v načinu kako odrasli dojemajo skrb za otroke. Najočitnejši simptom tega trenda je javna panika o varnosti otrok. Raziskovanje igre dovoljuje preiskovanje kako deluje določen pogled otrokovega življenja (npr. svoboda, stopnja nadzora in uporaba tehnik). Otroška igra je povečini nadzirana, saj so otroci vključeni v razne obšolske dejavnosti, ki še bolj omejujejo njihovo samostojno igro. Ko otroci končno dobijo priložnost za prosto igro, pa je to v urejenih prostorih: spalnica, vrt, igrišče. Prostor, na katerem se otrok igra, je manjši, kot je bil kdajkoli prej. Starši otrok, katerih igra je omejena igro so se v svojem otroštvu prosto igrali na ulici. Z leti je javni prostor postal označen kot nevaren, medtem ko sta dom in zasebnost označena kot varna (Valentine, McKendrick 1997; Valentine 1997a, 1997b, 1999).

S pretiranim prilagajanjem prostora zaradi varnosti vplivamo tudi na otrokovo dožemanje in odzive na določene nevarnosti, ki so lahko zaradi tega neprimerni. Učenje skozi poškodbe, nesrečo ali napako je del zdravega otroštva in odraščanja. Vse te spremembe pa pomenijo, da se otroci igrajo v strogo nadziranem okolju. Več ur pred televizijo v kombinaciji s strukturirano aktivnostjo pomeni zelo malo možnosti za neodvisno, domišljijsko in nenadzorovano igro. Proces proste igre otroku omogoča pogajanje s svetom pod njegovimi pogoji, možnost, da raztegne svoje intelektualne in kreativne meje ter postavi svoje meje sposobnosti. Otroci se igrajo na drugačen način kot prejšnje generacije, hkrati pa ima tudi spremenjen način igre dolgoročno negativne posledice, kot sta na primer odložena osamosvojitvev in tvegana narava.

Strah pred neznanimi odraslimi je vodil starše k omejitvi otroške neodvisne zunanje igre. Leta 1971 je v Veliki Britaniji 8 od 10 osemletnikov lahko odšlo samih peš v šolo, danes to velja za manj kot enega. Pri starosti 11 let je skoraj vsak otrok sam hodil v šolo, danes je ta odstotek padel na 55 % in še pada. Otroci so postali zaporniki svojega lastnega doma in strahu staršev (Furedi 2002, 27).

Pomembno je, da imajo otroci čas, ko se popolnoma neodvisno igrajo, še posebej ko so majhni. To je dobro za otrokovo počutje in razvoj ključnih kognitivnih in socialnih veščin.

Ryan Shorthouse (2011) navaja, da v Veliki Britaniji le 17 % mlajših od 11 let pravi, da se lahko igrajo zunaj sami, v primerjavi z 39 % današnjih staršev, ki je bila dovoljena samostojna igra zunaj, ko so bili mlajši od 11 let.

Ali je povsod tako? Seveda ne. Še vedno obstajajo družbe, kjer preveč zaščitniški model starševstva ni dobro sprejet. Otroci na Norveškem in na Danskem so lahko sami doma od sedmih zjutraj dalje. Otroci na Finskem začnejo s šolo pri sedmih letih in gredo včasih domov ob 11.00 ter se igrajo s svojimi prijatelji dokler starši ne pridejo domov pozno popoldne (Furedi 2002, 30). Medtem naši prvošolčki začnejo s šolo pri 6 letih in morajo imeti po zakonu spremstvo do šole in nazaj v prvem razredu. Spremstvo je lahko tudi drug otrok, starejši od 10 let.

5 PARANOIČNO STARŠEVSTVO PO FUREDIJU

V zadnjih nekaj desetletjih se je pojavila t.i. družba strahu. Sociolog Frank Furedi je prvič teoretiziral o tem v svoji knjigi *Kultura strahu*, kjer je predstavil svoja opazovanja o sodobni kulturi, za katero pravi, da živi prestrašen in nejasen način življenja. Do tega stanja je prišlo ker posamezniki živijo svoja vsakdanja življenja brez povezave s skupnostjo v kateri živijo, kar je povezano z naraščajočimi spremembami v načinu življenja s tehnologijo. Generacija odraslih se še vedno sooča s spreminjajočimi družinskimi strukturami in vlogami. Te dramatične spremembe pomenijo, da se je občutek stalnosti in varnosti izgubil in da sta na njegovo mesto prišla občutek tesnobe in umik iz družbe. Namesto na obžalovanje pomanjkanja lokalnih skupnosti ali stabilnosti je fokus usmerjen na množico nepomembnih tveganj, po katerih se je domnevno lažje ravnati.

Tveganja se ne nanašajo samo na zdravje in dejavnosti, ampak tudi na ljudi; Furedi verjame, da se zahodne družbe 'počutijo neudobno same s sabo' (2002, wii). Trdi, da se je pojavilo 'novo etiketiranje', ki je navidezno brez presoje in deluje na povečevanje strahu pred tveganjem in varnostjo: obnašanje ni več označeno kot 'dobro ali slabo' ampak kot 'varno ali nevarno'. Furedi prav tako trdi, da poudarjanje manjših in neverjetnih tveganj samo preusmerja pozornost od večjih in težjih problemov v družbi.

Tveganja so v vsakdanjem življenju vseprisotna, vendar se ne soočamo samo z dejanskimi tveganji, temveč tudi s hipotetičnimi. Zato ne preseneča, da je poudarjanje tveganj in groženj pripeljalo do bolj zatiralske varnostne in zdravstvene kulture. Vsako potencialno nevarnost je zato treba zmanjšati na minimum. Vse to vpliva na otroštvo in starševstvo. Odgovornost za vzgojo otroka je velika. Če ji dodamo še globalni občutek ranljivosti in nevarnosti ter pomanjkanje skupnosti, se ta odgovornost še dodatno poveča.

Ena od primarnih sprememb v starševstvu (in posledično v otroštvu), ki je nastala iz kulture strahu, je razvoj 'paranoičnega starševstva' (Furedi 2001), pri katerem je vsakdanje starševstvo naraščajoče obvladovano z občutki paranoje in zaskrbljenosti. Fenomen paranoičnega starševstva je Furedi najprej opisal leta 2001 v delu *'Paranoid Parenting: Abandon Your Anxieties and Be a Good Parent'*, ki ga je leta 2002 (po napadih 11. septembra) v ZDA izdal v nekoliko spremenjeni verziji z naslovom *'Paranoid Parenting: Why Ignoring the Experts May*

Be Best for Your Child'. Glavni razlog za paranoično starševstvo je po njegovem razpad solidarnosti odraslih (2001, 11), zaradi česar so starši prepuščeni svojemu občutku odgovornosti za svojega otroka, njegovo varnost in vzgojo ter občutju nezaupanja v ostale odrasle. Ta razpad solidarnosti odraslih je okrepljen in oblikovan kot posledica kulture strahu ter družbenih in materialnih sprememb (kot je izguba lokalnih skupnosti).

Furedi ta občutek izključne odgovornosti združuje z neskončno litanijo strokovnih nasvetov in naraščajoče individualizirane eksistence za uveljavljanje pojma starševskega determinizma. Starši edini lahko zagotovijo otrokov varen razvoj. Jackson in Scott pravita, da tovrsten starševski determinizem pomeni: "Starši morajo svoje otroke ne le zaščititi pred neposrednimi grožnjami, temveč morajo tudi predvidevati vsak dogodek, ki bi lahko zmotil njihov razvoj v fizično in psihično zdravo odraslost" (Jackson in Scott 2000, 163).

Odsotnost kakršnekoli slabe presoje ali negativne izkušnje staršev je nemogoča in je posledično 'krivdni znak starosti' (Hardyment 2007, 283). Ta se nato poveča z medsebojnim starševskim pritiskom (Valentine 1997a), kar prispeva k začaranemu krogu krivde, odgovornosti in medsebojnega pritiska. V paranoičnem starševstvu torej vidimo kristalizacijo 'prosto drseče zaskrbljenosti' (Furedi 2007), ki je usmerjena na varnost in dobrobit otrok ter sloni na plečih polne odgovornosti zaskrbljenih staršev vodi v paranoično starševstvo (Furedi 2002).

Zelo pomemben efekt starševske paranoje je količina časa, ki ga starši namenijo nadziranju svojih otrok med strukturiranimi dejavnostmi (kot sta nogomet in ples) kot nadomestilo za samostojno prosto igro (Jenkins 2006, Valentine 1997a, Valentine 1999). Ta tip starševstva je povzročil nastanek 'helikopterskega starševstva', ki opisuje mame in očete, ki konstantno nadzirajo igro svojih otrok.

Na najvišjo stopnjo strahu je Furedi (2001) postavi paranoično starševstvo. Delovanje staršev se popolnoma podredi strahovom, kar je do določene mere razumljivo in tudi sprejemljivo, na dolgi rok pa ohromi odnose. Furedi želi, da bi starši nehali slepo slediti strokovnjakom in bi se povezali v skupnosti, ki bi delovale solidarno in empatično.

Medtem ko je domače nasilje najpogostejša oblika nasilja (Morgan in Zedner, 1992; Stanko, 1990), strah pred tujci omejuje otroško gibanje in aktivnosti na javnih prostorih za ceno njihove avtonomije, družbene interakcije in zdravja (Hillman, Adams in Whitelegg 1990: Valentine in McKendrick 1997, Waiton 2001). Starše skrbi naraščajoči nabor nevarnosti, za katere obstaja majhna verjetnost, da se bodo sploh zgodile: to je družba zaskrbljenosti, ki jo vodi močan razvoj tehnološkega napredka in globalne industrije (Beck 1992, Giddens 1991).

Kultura strahu prevladuje v britanski in ameriški kulturi (Furedi 2002, Glassner 1999, Simon 2007, Bauman 2006) ima nekaj jasnih značilnosti. Prva je nezaupanje do tujcev in njihovih motivov. Tujce, ki ponudijo svojo pomoč, ljudje obravnavajo kot sumljive. Individualizirane skupnosti so pripeljale do nepoznavanja sosedov in nezmožnosti ocene njihovega značaja. Živijo po motu 'bolje biti varen, kot pa obžalovati'.

Starši so bili vedno deležni nasvetov raznih 'strokovnjakov', vendar se današnji nasveti zdijo drugačni v dveh pogledih. Prvič, nasvetov je dosti več in so bolj dostopni (internet, TV, mobilni). Drugič, gre za drugačne vrste nasvetov, ki mejijo na alarmiranje staršev. Kot pravi Hardyment: "Ni enostavno reči, da strokovnjaki absolutno presegajo stopnje zaskrbljenosti, ampak trenutna generacija piscev nedvomno vzbuja precejšnjo paranojo" (2001, 347). Posledično se starši soočajo s precejšnjo mero nasvetov in znanja ter močnim pritiskom, da morajo slediti vsem nevarnostim, priporočilom in varnostnim produktom.

Enostavno je razumeti, zakaj Furedi kaže na krizo nezaupanja, v kateri odrasli in otroci ne vedo, na koga se lahko zanesejo. Družine so postale bolj mobilne, manj poznajo okoliš, v katerem živijo, in so posledično tudi bolj introvertirane. V Nemčiji in Skandinaviji so otroci deležni večje svobode, saj so starši bolj prepričani v to, da če bodo otroci potrebovali pomoč, je bodo tudi deležni. V ZDA in Veliki Britaniji, kjer je kultura strahu bolj prisotna pa se starši ne morejo zanesi na druge odrasle osebe. Vsi ti dejavniki vplivajo na razvoj tega, kar Furedi imenuje 'paranoično starševstvo'.

Furedi nedvomno preveč negativno prikaže družbo staršem. Njegova osnovna teza je, da starši ne smejo zaupati družbi, nobenemu strokovnjaku in da se morajo povezati samo med seboj (vendar vedno v nasprotju sovražni družbi). To je v nasprotju s človekovo družbeno naravo. Vsekakor bi moral avtor predstaviti možnost, da se vsak starš posebej aktivno

vključuje v debate, branje člankov in primerjanje ter se glede na to odloči, kateri starševski stil je najbolj primeren zanj.

Furedi pravi, da današnja kultura dramatizira na vseh področjih starševstva in spreminja vsakodnevne težave v strašljive zgodbe; vztraja na tem, da družba znižuje starševske kompetence in poudarja pomoč strokovnjakov. Furedi opozarja na bojazen staršev, da bodo obtoženi za zlorabo, ko so pomagali tujemu otroku v stiski.

Deloma Furedi ostaja optimističen, ko pravi, da se staršem ni treba fatalistično predati tem silam. Sicer se ne morejo kar izločiti iz kulture, katere del so, lahko pa jo izzovejo. In če pravilno razumejo te sile, se lahko naučijo verjeti vase in v skupnosti (Furedi 2008, 16). Če starši lahko razumejo, zakaj se je starševstvo pretvorilo v tako problematično obdobje, lahko nekaj storijo glede ponovne pridobitve samozavesti. Današnja starševska kultura sistematično znižuje vrednost staršev. Če starši razumejo pritisk, ki sloni na njih, potem se lahko izolirajo od njega. Še vedno so zaskrbljeni za počutje svojih otrok, vendar bodo sposobni svoje strahove postaviti v bolj uravnotežene okvire (Furedi 2008, 197).

6 METODOLOGIJA

6.1 Cilji in namen raziskave

Namen preiskave je ugotoviti, s katerimi izzivi se soočajo starši danes ter kaj vse vpliva na vzgojo otroka v času, ki je preplavljen z informacijami, napotki in nasveti strokovnjakov ter drugih staršev v medijih in na splošno v vsakdanjem življenju.

Zakaj je zame otroštvo danes drugačno od tistega, ki sem ga imela sama? Spomini me vodijo v čas, ko smo se igrali zunaj sami, brez nadzora. S starši smo bili v dogovoru, da se nahajamo v bližini doma, na naši ulici, tudi na predelih, ki niso bili vidni iz našega stanovanja, in to tudi v predšolskem obdobju. Danes si sama ne predstavljam, da bi pustila otroka zunaj samega, pa čeprav živimo v vasi, in gre mimo naše hiše 5 avtomobilov dnevno. Bojim se njihove zvedavosti, obzorij njihovega raziskovanja in idej, ki bi jih lahko dobili, čeprav se polno zavedam, da jih s tem omejujem, zaviram njihov razvoj. Zaradi lastnih strahov jim ne pustim jim, da bi se razvili v svoji popolnosti. Tako se sprašujem ali jim moji strahovi in posledično omejevanje njihove proste igre povzroča več škode kot koristi.

V našem primeru ne gre le za vprašanje trenutne varnosti mojih ali sosedovih otrok, temveč tudi za vprašanje kakšna generacija prihaja, če bodo otroci zelo varovani. Kje so meje med utemeljeno starševsko skrbjo za varnost in pretiravanji, celo starševsko paranojo? Z vseh strani smo obkroženi z informacijami kakšen je najboljši tip vzgoje, kaj otroku moramo pustiti in česa ne, da se bo razvil v samostojnega posameznika. Na eni strani se tako znižuje sposobnost staršev za samostojno skrb za svoje potomce, na drugi strani pa se ustvarja nova generacija otrok, katerim starši zavirajo inovativnost in izvirnost pri igri.

Zato sta cilj in namen raziskave ugotoviti, kako se drugi znajdejo v moji situaciji in kakšne so njihove odločitve, kaj na njih vpliva in zakaj. Raziskovana tema vpliva na sociološki razvoj posameznika in tudi družbe kot celote; zato mislim, da je ta tema zanimiva za sociološko raziskovanje.

6.2 Metode zbiranja podatkov

V nalogi sem se najprej osredotočila na analizo sekundarnih virov, pri čemer sem izpostavila ključne relevantne teoretike, ki se ukvarjajo z raziskovalno tematiko. V drugem, empiričnem delu naloge pa bom predstavila rezultate opazovanj otroške igre (Toličič 1961) z udeležbo na več otroških igriščih v osrednji Sloveniji in intervjujev z mladimi starši.

Ker sem svoje ugotovitve želela še dodatno podkrepiti, sem izvedla še intervju z osmimi starši predšolskih ali šoloobveznih otrok do starosti 8 let. Intervjuji so bili pol–strukturirani in so se nanašali na igro in vzgojo njihovih otrok ter primerjavo z njihovim lastnim otroštvom. S tem sem pridobila še dodaten pogled na celotno področje raziskave. Svojih ugotovitev ne morem posploševati, upam pa, da bodo lahko dobra iztočnica za nadaljnje raziskovanje in razmišljanje o tej temi.

6.3 Predstavitev vzorca

Pri opazovanju z udeležbo sem obravnavala 31 otrok in 25 njihovih staršev oziroma spremljevalcev. Opazovanje sem izvedla v prvem delu septembra 2015. Vsako opazovanje sem prilagodila dogajanju na igrišču. Osredotočila sem se na opazovanje predšolskih otrok, starih od 3–7 let. Z opazovanjem sem pridobila podatke o vedenju staršev, igri otrok ter njihovih interakcijah v najbolj naravni obliki.

V drugem delu raziskave sem izvedla intervju z 8 naključnimi starši otrok, ki sem jih srečala na igrišču in so sprejeli mojo prošnjo o izdelavi intervjuja. Povabila k intervjuju sem opravila po opravljenih opazovanjih. Intervjuji so bili pol–strukturirani in so se nanašali na igro in vzgojo njihovih otrok ter primerjavo z njihovim lastnim otroštvom. Intervju je razdeljen na tri tematske sklope. Prvi se nanaša na vprašanja, ki se osredotoča na otroke intervjuvancev; drugi sklop se osredotoča na otroštvo intervjuvancev; zadnji sklop pa je njihova primerjava svobode v njihovem otroštvu in svobode, ki jo omogočajo svojim otrokom. Vsak intervju je trajal približno eno uro. Ker pa je v intervjuju sodelovalo le osem staršev, sem dovolila, da me je sogovornik kdaj zapeljal tudi v drugo smer in z njim nisem predelala vseh vprašanj. S tem sem dobila tudi bolj pristne odgovore, saj so temo razširili sami in opisali kakšen poseben dogodek iz vsakdanjega življenja, ki je pustil na njih velik vtis.

6.4 Interpretacija zbranih podatkov

6.4.1 Analiza opazovanja z udeležbo

V prvem delu raziskave sem opravila 4 opazovanja z udeležbo. Vsako opazovanje je trajalo približno 1 uro in je bilo opravljeno na drugi lokaciji. Med opazovanjem sem si zapisovala vse, kar sem opazila, od osnovnih opisov do izrednih dogodkov, katerim sem bila priča. Vse skupaj sem ob prihodu domov strnila v spodnje opise.

- ***Opazovanje št. 1 (ponedeljek, 7.9. 2015, ob 18.00)***

Pridemo na igrišče. Medtem, ko otroci iščejo družbo, poiščem primerno lokacijo za opazovanje. Pri malem голу opazim fantka z očetom. Fantek je star približno 4–5 let. Nekaj časa se igra z očetom, nekaj časa pa sam brca žogo na gol. Ko se igrata skupaj, ima oče popoln nadzor nad igro; ko fantek igra sam, oče odide metat žogo na bližnji koš. Otroka pogleda vsakih 10–15 minut.

Na bližnji hiški se igrajo trije otroci. Skačejo naokrog, plezajo. Med njihovo igro pride do incidenta. Na ploščadi hiške pri robu sedita dve punčki. Po lestvi želi priplezati še fantek, vendar ga ena od punčk odrine (višina cca 1,5 m). Fantek se nekako zatakne z nogo za lestev in tako prepreči direkten padec. Priteče punčkin in jo odnese do grmovja ter jo tam jezno ogovori. Potem se vrne po svoje stvari na klopco, odhiti do hčerke in jo odnese. Punčka ves čas vrešči, sliši se jo tudi, ko je že zelo oddaljena. Ko je oče odnesel hčerko, pride mama preostalih dveh otrok, ki sta očitno bratec in sestra. Potolaži fantka in sprašuje, kaj se je točno zgodilo, zakaj ga je punčka odrinila, kdo je to bil. Mama je namreč igro in dogodke spremljala iz oddaljenosti 20 metrov, kjer je imela v vozičku še enega otroka.

V tistem času sta na igrišču še dve družini (oče, mama, otrok). Nihče od njih ne reagira na dogodke v svoji bližini. Nisem prepričana, ali so sploh kaj opazili. Vsa njihova pozornost je usmerjena na njihovega otroka.

Ob 19.05 zaključim z opazovanjem in zapustim igrišče.

- **Opazovanje št. 2 (sreda, 10.9. 2015, ob 16.30)**

Z otroci hodim proti igrišču. Na poti srečam babico, dedka, mamo in njenega otroka. Pozornost vseh je usmerjena na otroka. Prispeljo na igrišče in se usedejo na klop. Malo se pogovarjajo, vendar vsi opazujejo otroka, ki se igra okoli hiške s toboganom. Vsi spremljajo njegove korake, ideje, igro.

Na nogometnem igrišču vidim mamo, babico in 2 otroka. Mama je na rolerjih. Vsi se igrajo skupaj. Starejši otrok je star 4 leta, mlajši 2 leti. Podajajo si žogo. Mama se za nekaj časa usede, vendar še naprej opazuje igro. Ostali nadaljujejo igro z žogo.

Na košarkaškem igrišču je oče, ki se pogovarja z neko žensko. Po kratkem opazovanju ugotovim, da ima s seboj 3 otroke, in sicer 2 punčki in enega fantka. Fant je star približno 7 let, mlajša punčka je stara kakšno leto in pol do 2 let, starejša pa 5 let. Otroci se igrajo sami na igrišču z igrali, ki je oddaljeno od 60 do 100 metrov. Oče redko pogleda proti njim. Med pogovorom ga otroci pridejo nekaj vprašati in se vrnejo na igrišče, oče pa nadaljuje pogovor. Ženska, s katero se pogovarja, ima s seboj 2 otroke, stara verjetno 5 in 6 let. Otroka stojita v njeni bližini in opazujeta, malo postopata, vendar se vedno držita mame, se ne igrata.

Ob 17.20 zaključim opazovanje, ker na igrišču ni novih obiskovalcev.

- **Opazovanje št. 3 (sobota, 13.9. 2015, ob 11.20)**

Ob prihodu na igrišče opazim, da je na njem zelo veliko ljudi. Vse klopi so zasedene, veliko je otrok. Vsi se igrajo po svoje. Nekaj časa porabim, da ugotovim, kateri otrok spada kam.

Na levi strani opazim mamo s fantkom in belim psom. Otrok, star 4 leta, se igra sam. Pleza po plezalni steni in se spušča po toboganu. Mama se pogovarja z drugo mamo na igrišču ob toboganu. Tudi drugi otrok se nahaja v bližini in se igra na istem igralu.

Pri gugalnicah so malo starejši otroci. Dve punčki, stari 6 let se gugata sami. Staršev ne vidim takoj, ker so oddaljeni cca 100 m. Šele ko punčki nekaj želita, vidim, kje so, in opazim, da niso pozorni nanju.

Naknadno na igrišče pride oče z dvema sinovoma, ki jih spremlja tudi njegov oče, torej dedek. Ker sta otroka bolj živahna, se hitro porazgubijo po igrišču. Oče pazi na mlajšega otroka, ki komaj hodi, dedek pa na starejšega, ki je star približno tri leta in je zelo živahne narave. Približno na sredini igrišča je postavljen lesen pod, ki vodi od začetka igrišča v notranjost, do polovice, kjer se začne trava. Med lovljenjem vnuka je dedek (vsaj 65 let) nepreviden in se spotakne ob leseni pod. Pade direktno na obraz in iz nosu se mu vlije kri. Najprej samo opazujem situacijo, ker pričakujem, da bodo ostali prisotni na igrišču človeku pomagali. Ker vidim, da je sin oddaljen, drugi pa se ne ozirajo na ponesrečenega dedka, ki je v vmesnem času precej okrvavljen, mu priskočim na pomoč. Odnese mu osvežilne in navadne robčke, da se obriše in da ustavi kri. Na hitro tudi skočim do njegovega sina, da prevzame skrb za svojega starejšega sina in preveri kako je z njegovim očetom. Nekaj minut zatem vsi skupaj zapustijo igrišče.

Nihče od ostalih prisotnih na igrišču ni niti vprašal, kako je z gospodom. Dogajanje teče naprej kot pred njegovim padcem. Jaz pa se osupla nad situacijo za nekaj trenutkov še usedem na klop. Kmalu zatem zaključim opazovanje.

- ***Opazovanje št. 4 (nedelja, 20.9. 2015; ob 14.30)***

Ob prihodu na igrišče sta tam že 2 starša in 2 otroka. Starša se pogovarjata, obrnjena drug proti drugemu (mama in oče, par), in hkrati delno opazujeta aktivnosti otrok. Starost otrok ocenjujem na 3 in 4 leta. Igrata se samostojno na leseni hiški s plezalno steno iz vrvi, leseno lestvijo in železno lestvijo. Med igro otroka stečeta k staršem in ju vprašata za dovoljenje za guganje, vendar ju starša preusmerita na tobogan in poligon.

Ob 14.40 na igrišče pride mama z 2 otrokoma. Otroka razvijeta svojo igro na igralih – tobogan, plezalna stena, gugalnice, poligon. Ona je večino časa zaposlena s svojim telefonom. Vsake toliko pogleda proti njima. V njuno igro se ne umešava. Tudi ob blagem cviljenju otroka ob udarcu ne reagira.

Par z 2 otrokoma zapusti igrišče ob 14.45. Kmalu zatem pride nova družina, in sicer starša z 2 sinovoma. Pridejo s kolesi. Starejši sin je prišel na svojem kolesu, mlajši pa je bil v sedežu pri očetu. Njuna starost je približno 6 let in 3 leta. Otroka se sama igrata. Razvijata svojo igro,

ampak želita udeležbo staršev. Starša sedita in klepetata. Vsake toliko otrok priteče do njiju in govori: "Mami, poglej. Ati, glej to." Skačeta iz lesene hiške, torej z višine cca 1,5 metra. Starša se v njune skoke ne vmešavata. Med opazovanjem nove družine se mimo pripeljejo trije otroci na kolesu s čeladami, starost maksimalno 8 let, brez spremstva.

Ob 15.40 zaključim opazovanje in se s svojimi otroki odpravim na sprehod.

Po opravljenih 4 opazovanjih z udeležbo, lahko zaključim, da se pri starših ponavlja določen vzorec obnašanja. Delijo se namreč na dva pola:

- starši, ki so vedno aktivno povezani z igro svojih otrok, jih vedno nadzirajo in skrbno spremljajo vsak njihov korak,
- starši, ki niso usmerjeni zgolj na svojega otroka/otroke, ki se na igrišču popolnoma prepustijo dogajanju; se spustijo v daljše pogovore z drugimi starši, včasih samo bežno preverijo svojega otroka in nadaljujejo s pogovorom.

Enako je pri otrocih. Po svojem delovanju se delijo na dva pola:

- otroci, ki sami razvijajo svojo igro in se samostojno igrajo, bodisi sami, bodisi z drugimi otroci na igrišču ter ne iščejo ves čas pozornosti svojih staršev,
- otroci, ki se igrajo samo s svojimi starši, vedno iščejo njihovo pozornost in njihovo sodelovanje ter niso pretirano pozorni na druge udeležence igrišča.

Med dvema opazovanjema je prišlo do manjših nezgod (padec starejšega gospoda in izzvan padec malega fantka s hiške). V nobenem primeru udeleženci igrišč niso obrnili svoje pozornosti na dogajanje, ampak so nadaljevali s svojimi pogovori. Moralna norma in vrednota pa je pomagati človeku v stiski. V kolikor se posameznik ne ravna v skladu z njo, lahko občuti slabo vest, krivdo. Velikokrat v takšnih situacijah naletimo na dejstvo, da se ljudje ne ravnaajo vedno v skladu s to vrednoto. Medtem, ko zagovarjajo določene vrednote, se dostikrat v kritični situaciji ne ravnaajo v skladu z njimi.

Ob navedenih primerih me spomin popelje na napadeno in umorjeno Kitty Genovese, ki je marca 1964, v ugledni mesti četrti New Yorka, podlegla poškodbam, kljub polurnim klicem na pomoč. Po več kot pol ure je končno prišla policija, ki je prejela izjave 38 ljudi, ki niso ukrepali. Hogg in Vaughan (2002) pravita, da je razumljivo, da se nihče ni želel izpostavljati

na ulici, toda zakaj ni nihče poklical policije? Socialni psihologi pravijo, da je odločitev za pomoč posledica zapletenega miselnega procesa, na katerega vpliva veliko dejavnikov: nejasnost situacije, konfliktnost nujne situacije, učinek opazovalca (večje je število prič, manjša je verjetnost, da bo žrtev prejela pomoč), modelno učenje, lastnosti opazovalca, lastnosti žrtve in informiranost.

6.4.2 Analiza intervjujev

Pri intervjuju sem poizkušala ugotoviti predvsem intervjuvančev lastni pogled na obravnavano temo. Osnovo predstavlja izkustveno gradivo, ki sem ga zbrala v raziskovalnem procesu (zvočni zapisi in prepisi intervjujev staršev). Gradivo sem obdelala in analizirala brez uporabe merskih postopkov. Odgovori naj bi predstavljali razmerje v občutjih in stališčih staršev do predmeta raziskovanja.

6.4.2.1 Analiza demografskih podatkov

Število intervjuvancev

V intervjuju, je sodelovalo osem staršev, od tega je bilo sedem žensk in en moški. Vsi intervjuvani starši imajo vsaj enega otroka v starosti od 3 do 7 let, kar sem na začetku ocenila kot razpon, v katerem bi bili lahko otroci podvrženi veliko omejitev ali pa zelo malo omejitvam (odvisno od strahov njihovih staršev) glede samostojnih aktivnosti na prostem brez nadzora.

Starost intervjuvancev

Povprečna starost intervjuvancev je 29,7 let. Štirje intervjuvanci so stari 31 let, ena intervjuvanka je stara 30 let, ena intervjuvanka je stara 29 let, ena intervjuvanka je stara 28 let in zadnja intervjuvanka je stara 29 let.

Število otrok

V povprečju imajo dva otroka; trije intervjuvanci imajo tri otroke, dva intervjuvanca imata dva otroka in trije intervjuvanci imajo samo enega otroka.

Regija in tip bivalne enote

Vsi prihajajo iz osrednjeslovenske regije. Šest jih živi v hiši, dva pa v bloku; v gospodinjstvi enoti vsi živijo sami, brez starih staršev. Večina intervjuvancev je v svojem otroštvu živela v bloku (75% oziroma 6 vprašanih). Le dva sta živela v hiši. Podatki so danes, ko so oni starši, ravno obratni. Sedaj jih 6 živi v hiši, 2 pa v bloku.

Izobrazba in zaposlitveni status intervjuvancev

Polovica intervjuvancev ima končano srednjo šolo, trije imajo univerzitetno izobrazbo, ena intervjuvanka pa ima končan magisterij. Od osmih intervjuvancev je sedem oseb v rednem delovnem razmerju. Samo ena intervjuvana oseba je brezposelna in je prijavljena na Zavodu za zaposlovanje.

6.4.2.2 Predstavitev raziskovalnih tem

Prvi sklop vprašanje je obravnaval svobodo v igri, ki jo intervjuvanci dopuščajo svojim otrokom. Zanimalo me je ali se njihovi otroci kdaj igrajo sami zunaj ali so vedno v spremstvu in pod budnim očesom svojih staršev; ali je prostor, kjer se otrok povečini nahaja ograjen in varen. Ker pa intervjuvanci velikokrat ne želijo odprto odgovoriti na vsa vprašanja, sem postavila tudi postranska vprašanja iz katerih sem lahko razbrala koliko prostega časa za svobodno igro ima njihov otrok (npr. Koliko vodenih aktivnosti obiskuje njihov otrok?).

Pri drugem sklopu vprašanj sem se osredotočila na otroštvo intervjuvancev (kje so živeli, pri kateri starosti so se lahko sami igrali zunaj, kakšne omejitve so imeli pri svoji igri, ali so bili kdaj kaznovani).

V zadnjem sklopu sem se navezovala na vprašanja iz prvega in drugega sklopa. Intervjuvanci so primerjali razlike med svobodo v svojem otroštvu in svobodo, ki jo dajejo svojim otrokom. Nekateri intervjuvanci so se sami odprli in povedali svoje izkušnje, ki vplivajo na njihov odnos do otrokove svobode in do lastnih izkušenj, ki so do tega pripeljale.

6.4.2.3 Prostočasne aktivnosti

Prostočasne aktivnosti intervjuvancev se odvijajo povečini zunaj (v kolikor to vreme dovoljuje). Otroci se veliko igrajo na prostem, kjer je možnost fizičnih aktivnosti večja, kar

pripomore k prevetritvi možganov, k razvoju novih sposobnosti ali utrjevanju starih ter k bolj dinamični igri.

"Če se le da, zunaj, drugače pa notri in se zamotimo z družabnimi igrami." (L., 31, mama dveh otrok; 4 letne deklince in 6 letnega dečka)

"Zunaj, v naravi, na igralih, v gozdu." (M., 29, mama dveh otrok; 4 letne deklince in 1 letnega dečka)

"Večinoma zunaj na vrtu, ali pa na igrišču zraven šole. Vozimo se s kolesom, gremo na gugalnice, se rolamo, žogamo, če dežuje, pa gledamo risanke." (S., 28, mama 5 letnega dečka)

Polovica otrok obiskuje neko vodeno aktivnost. V dveh primerih gre celo za več aktivnosti, kar pomeni, da je otrok udeležen v usmerjeni igri in mu preostane manj časa za samostojno igro. V štirih primerih (polovica) otroci ne obiskujejo nobenih vodenih aktivnosti, torej lahko sklepamo, da več časa preživijo s svojimi starši ali starimi starši, kjer so aktivnosti bolj sproščene in manj usmerjene. To potrdim z vprašanjem "Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Za koliko časa?" Sedem staršev svoje otroke pusti pri starih starših, v polovici primerov otroci prenočijo pri njih.

6.4.2.4 Nadzor in opazovanje otrokove igre

Otroci se v predšolskem obdobju praviloma igrajo v spremstvu staršev ali druge odrasle osebe. So vedno pod nadzorom. Starši bi morali igro omogočiti, ne pa je razvijati in nadzirati. Otroška igra se razvije spontano in ne potrebuje zunanje motivacije ali vmešavanja odraslih. Pri intervjujancih je otroška igra pogojena s prisotnostjo starejših.

"Vedno je nekdo z njimi." (A., 31, oče treh otrok; 5 letne deklince, 4 letnega dečka in 2 letne deklince)

Samo pred blokom v atriju je lahko sama. Zunaj pa prav sama ni. (M.M., 27, mama 4 letne deklince)

Redko kdaj je sam na vrtu, na igrišče pa sam ne sme. (S., 28, mama 5 letnega dečka)

V dveh primerih igralni prostor ni ograjen, pri ostalih je. Vsi starši menijo, da se njihovi otroci igrajo v varnem območju, vseeno pa so pod njihovim nadzorom.

"Prostor je pred hišo, dvorišče, ki je ograjeno z ograjo; igrišča pa so prav tako postavljena na lokacijah., ki so varne za otroke." (M., 29, mama dveh otrok; 4 letne deklince in 1 letnega dečka)

"Ograja je okoli parcele. Če je zunaj na vrtu sam, ga vidim z balkona. Ni mi všeč, da je sam na dvorišču, ker se lahko kdo pripelje z avtom." (S., 28, mama 5 letnega dečka)

"Okoli hiše imamo veliko prostora za igro, ki je pa seveda varen. Celotna posest je ograjena. Starejši otroci se že radi igrajo izven domačega dvorišča in se zelo radi vozijo z kolesi po neasfaltirani cesti." (Ž, 31, mama treh otrok; 9 letnega dečka, 5 letne deklince ter 1 letne deklince)

Intervjuvanci imajo svoje otroke vedno na očeh. Le v enem primeru otroci niso na očeh staršev, kar lahko pripišemo temu, da je najstarejši otrok star že devet let in lahko poskrbi za svojo varnost in tudi za varnost svoje mlajše sestrice (pet let). Ostali starši imajo svoje otroke vedno na očeh, saj jih s tem želijo obvarovati pred potencialnimi nevarnostmi.

"Da, vedno jih imamo na očeh, ker živimo ob cesti. Sicer ni veliko prometa. Poskušam biti neopazen." (A., 31, oče treh otrok; 5 letne deklince, 4 letnega dečka in 2 letne deklince)

"Ne, nimam jih vedno na očeh, ker jim zaupam in so seveda tudi dovolj stari. Preden so dosegli določeno starost, pa sem jih imela na očeh." (Ž, 31, mama treh otrok; 9 letnega dečka, 5 letne deklince ter 1 letne deklince)

Med intervjuvanci ni nekega splošnega konsenza katera starost je najboljša, ko otroku pustimo igro brez nadzora. Glede na odgovore, je možno to raznolikost opredeliti tudi z različno stopnjo strahu, ki se pojavlja pri starših. Verjetno ima velik vpliv tudi to, ali živijo v hiši ali v bloku, direktno ob cesti ali na samem.

"Nekje pri treh letih." (M., 29, mama dveh otrok; 4 letne deklince in 1 letnega dečka)

"Tega ne dovolim. Mislím, da ga bom pustila v 2. razredu, torej pri 7 letih." (T., 30, mama 5 letnega dečka)

Intervjuvanci se strinjajo, da se njihovi otroci ne smejo oddaljevati od doma sami in da je okolje, v katerem živijo, za to neprimerno. Če je otrokom dovoljena igra brez nadzora, se ta vseeno odvija v bližnjem okolišju doma, kjer lahko pogosto preverijo kje so otroci in kaj počnejo. Polovica pravi, da nimajo strahov glede tega, da se njihov otrok igra sam zunaj brez spremstva, medtem ko druga polovica odkrito pove, da se bojijo, da se bo otroku kaj zgodilo,

da bo pojedel kakšno rastlino, da bi ga kdo ugrabil, da bo prišlo do nesreče, če je na kolesu ali v zelo usmerjeni igri z žogo.

"Ja, imam strahove. Da si bo nekaj naredil, da bo padel na glavo, da bo pojedel kakšno rastlino, da bo naredil neumnost." (A., 31, oče treh otrok; 5 letne deklince, 4 letnega dečka in 2 letne deklince)

"Veliko strahov – da se mu kaj zgodi, da ga kdo vzame, nemoč, ko ga nimam pod nadzorom." (T., 30, mama 5 letnega dečka)

Večina intervjuvanih pove, da otroka opazujejo ali pa se udeležijo njegovih iger. Le ena mama navede, da kdaj bere, medtem ko se otroci igrajo. Starši so pozorni na dogajanje na igrišču. Opazujejo druge otroke pri igri. Opazujejo reakcije staršev in verjetno primerjajo svoja in njihova dejanja. Omenijo tudi opazovanje starejših v sumljivem kontekstu.

"Ja, ker me zanima kako drugi reagirajo; ker jaz sem bolj umirjena. Če pade, pač pade. Če lahko gre sama, naj gre, če ne naj ne gre. Nisem lena, ampak če si upa, naj gre sama." (M.M., 27, mama 4 letne deklince)

"Da. Zanimajo me odnosi, način komunikacije, reakcije." (T., 30, mama 5 letnega dečka)

"Opazim, vendar si ne dam veliko dela z njimi; razen če bi bil kdo sumljiv oziroma bi se čudno obnašal, se mi zdi, da bi pobrala otroke in se odpravila domov. Vendar do sedaj tega še nisem doživela in upam, da tudi ne bom." (Ž, 31, mama treh otrok; 9 letnega dečka, 5 letne deklince ter 1 letne deklince)

Ko so intervjuvanci v dvomih glede vzgoje svojih otrok, se v večini primerov obrnejo na svojo mamo. Le en izpostavi iskanje po spletnih straneh, ki jih ima za vredne zaupanja. Na navezavo vprašanje "Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?" so večinoma odgovorili negativno'. To lahko povežemo tudi z dejstvom, da se izogibajo spletnim forumom in internetu na splošno glede teh vprašanj. Babice verjetno delujejo bolj pomirjevalno in poskušajo mirno odgovoriti na vprašanja ter ne povzročajo panike, kar je na spletu zelo prisotno.

Dolžina samostojne igre je pri vsakemu otroku drugačna in je odvisna od ostalih vodenih aktivnosti v katere je otrok vključen, od obveznosti v šoli, od lastne samoiniciative. Giblje se od ene ure in tja do 4 ur dnevno. Nekateri starši tudi gledanje risank upoštevajo kot igro. Igro starši omejujejo, če se pojavi prepir med sorojenci, če je čas za spanje, obrok ali učenje.

Praviloma starši ne pustijo skakanja po pohoštvu, plezanja po drevesih in ostalih aktivnosti, ki se jim zdijo nevarne. Če otroci ne ubogajo, sledi kazen; od odhoda z igrišča do ukinitve bonitet.

"Po mojem kar veliko časa, 4–5 ur dnevno. Igre ne omejujem, razen če gre za igro z elektronskimi napravami, kot sta na primer tablica ali računalnik. Rad imam divjo igro; razmetavanja, skakanje. Prekinem tudi prepire med sorojenci." (A., 31, oče treh otrok; 5 letne deklince, 4 letnega dečka in 2 letne deklince)

"9–letnik, ima glede na učenje, samo eno uro za samostojno igro; 5–letnica pa 3 ure." (Ž, 31, mama treh otrok; 9 letnega dečka, 5 letne deklince ter 1 letne deklince)

Občutje sebe kot starša je pri intervjuvancih zelo različno. Nekateri pravijo, da so premalo strogi, spet drugi da so preveč strogi. Da bi prišla do bolj primerljivih odgovorov, bi v tem primeru morala sestaviti ocenjevalno lestvico, starši bi odgovorili na zastavljena vprašanja, jaz pa bi jih potem razvrstila po izbranem kriteriju glede na njihove odgovore.

"Mislim, da so danes starši premalo strogi, dosledni in se ne ukvarjajo s tem, kaj se z otrokom dogaja. Tudi manj zaskrbljeni. Mislim, da nimajo pravega nadzora nad otroci, saj za to nimajo časa." (M., 29, mama dveh otrok; 4 letne deklince in 1 letnega dečka)

"Preveč zaskrbljeni. Kakšen tako zakomplicira. Sva na igralih in zraven 4–letnika kontrolira, kako se igra. Pusti ga, naj se igra." (M.M., 27, mama 4 letne deklince)

"Drugi so zagotovo manj prestrašeni. Pred kratkim sem bila na igrišču s sinom in tam je bil en fantek, popolnoma sam. Ko sva se s sinom namestila, se je on nekaj časa vozil na skiroju, malo sva si podajala žogo. In fantek je pristopil k nama, star je enako kot moj sin, ker ga poznam – torej 5 let. Želel se je igrati z najinimi igračami, žogo, skirojem. In nekaj časa sem prepričevala sina, da mu pusti. V vmesnem času pride fantkov oče in vpraša, kako smo, ali je priden. In potem se poslovijo in sinu reče, naj bo še nekaj časa tukaj, potem pa naj gre na teniško igrišče, ker ima tenis – in gre, spet ga pusti samega. Ta fantek je hotel biti z nama in se igrati s sinovimi igračami, sin pa tega ni želel. Po kratkem času, se mi je zdelo že trapasto, da svojemu otroku jemljem igrače, da jih deli z nekom, ki niti nima staršev s seboj. Sicer sem bila sprva skeptična, kaj narediti, ali naj odidem in ga tam pustim samega. Nazadnje sva šla. On pa je ostal tam, na igrišču, brez spremstva." (T., 30, mama 5 letnega dečka)

6.4.2.5 Nadzor in opazovanje igre intervjuvancev kot otroka

Trije intervjuvanci navajajo samostojno igro brez nadzora že pri starosti 4 – 5 let, kar je relativno zgodaj glede na odgovore, ki so jih podali za svoje otroke. Njihovi otroci se pri tej

starosti lahko igrajo samo znotraj ograje lastnega doma, kar pri njih ni bilo možno, saj bloki praviloma nimajo ograjenih prostorov.

"Pri 4 letih sem bila že sama doma 4 ure. Pri 5 letih sem bila že zunaj sama." (M.M., 27, mama 4 letne deklice)

"Pri cca 4 letih sta starejši sestri (takrat 6 in 11 let) lahko pazili name." (N., 31, mama "Tam okrog 4 ali 5 let." (Ž, 31, mama treh otrok; 9 letnega dečka, 5 letne deklice ter 1 letne deklice)

Kraj, kjer so se starši igrali kot otroci, je bil po njihovem mnenju varen, najverjetneje pa sploh ni bil ograjen, saj je 6 vprašanih živelo v bloku, kjer ponavadi ni ograj, V neposredni bližini blokov so igrišča z različnimi igrali, saj je blokov ponavadi več in tvorijo blokovska naselja, kjer se otroci povečini poznajo med seboj, se družijo in ustvarjajo svojo igro. Poznali pa so se tudi starši in tvorili nekakšno socialno zavest, da če je kdo od njih prisoten, skrbi za varnost vseh in v primeru nesreče pomaga vsakomur. To je danes redkost glede na izkušnje, ki sem jih pridobila z opazovanjem z udeležbo (padec starejšega gospoda, padec otroka iz hiške).

Glede na današnje razmere ne, glede na to, da smo živi, pa je verjetno bil. (T., 30, mama 5 letnega dečka)

Vsak od vprašanih je bil s svojimi starši v času otroštva dogovorjen, kje se je lahko nahajal. V večini je bil to nek prostor v bližini doma, ki ni bil ograjen in se je nahajal znotraj njihovega dojemanja varne skupnosti in prostora. V kolikor se tega niso držali, so bili kaznovani, nekateri pa omejitvev sploh niso poznali, kazni pa tudi ne.

"Približno 100 m. Da, vendar ne preveč pogosto. Ni bilo nekih pretiranih kazni. Mogoče, da je strog povišan ton, zmanjšanje komunikacije." (A., 31, oče treh otrok; 5 letne deklice, 4 letnega dečka in 2 letne deklice)

"Bili sva lahko v bližini drugih sosednjih hiš, kjer so bili otroci in kadar nisva ubogali, sva bili kaznovani. (M., 29, mama dveh otrok; 4 letne deklice in 1 letnega dečka)

"Nismo imeli omejitvev, bili smo po celem mestu, ne spomnim se omejitvev, kazni pa še manj." (T., 30, mama 5 letnega dečka)

"Oddaljenost je bila lahko do 1 km, če sem pravilno ocenila. Zelo veliko sem kršila prepovedi svojih staršev, sem bila zelo nagajiv in poreden otrok. Kaznovali so me s kuhalnico po riti." (Ž, 31, mama treh otrok; 9 letnega dečka, 5 letne deklice ter 1 letne deklice)

Intervjuvanci so kot otroci preživeli ogromno časa zunaj. Sami navajajo, da velikokrat kar cele popoldneve. Njihova igra se je temu primerno lahko razvijala po svoje, verjetno kdaj tudi v situacije, ki bi se jim danes zdele nevarne (navajam: *oddaljevanje od doma, plezanje po drevesih, vožnja s kolesi brez čelade na drugi konec mesta čez glavno cesto*). S tem so krepili svoj avanturistični duh, se izogibali dolgočasju, si izmišljevali nove igre, igrali stare igre, raziskovali naravo, spoznavali žuželke. Živeli so torej otroštvo, ki danes zveni kot oddaljeno, nerealno. Danes otrok ne sme na kolo brez čelade, dobi lahko tudi kazni in ne samo poškodbe. Raziskovanje narave in žuželk je lahko nevarno, nenehno se namreč ponavljajo opozorila glede nevarnosti klopov, itd.

Intervjuvanci so v svojem otroštvu veliko časa preživeli sami doma. Naj izpostavim prvi odgovor; od 4. leta naprej je bil vprašani že sam doma s sestro, ki je bila takrat stara 2 leti. Danes je to popolnoma nepredstavljivo, tako za otroke kot tudi za starše. Po večini so se igrali sami. Starši so bili v bližini, vendar niso posvečali veliko pozornosti igranju in so otroke prepustili njihovi lastni igri. Bili so na dosegu roke, vendar se niso aktivno vključevali v njihovo igro.

"Da, pogosto. Od 4 leta dalje s sestro, ki je 2 leti mlajša. Med izmenjavanjem staršev, ko je eden odšel v službo, drugi pa se vrnil, je bila enourna luknja. In takrat sva bila sama, vsak dan med tednom." (A., 31, oče treh otrok; 5 letne deklince, 4 letnega dečka in 2 letne deklince)

"Od ločitve staršev vsak dan, pred tem pa mogoče kakšen dan v tednu za nekaj ur." (S., 27, mama 5 letnega dečka)

"Ja, sem bila z sestro mogoče pol ure skoraj vsak dan, ko sta se mama in oče menjavala za službo." (Ž, 31, mama treh otrok; 9 letnega dečka, 5 letne deklince ter 1 letne deklince)

Včasih je bilo otrokom prepuščeno več svobode pri izbiri igre in časa, posvečenega igri. Omejitev praktično ni bilo, razen zaradi učenja. Otroci so lahko svobodno razvijali motoriko, spoznavali naravo, preizkušali meje svojih sposobnosti in se učili iz lastnih izkušenj.

"Ne, nikoli. Najbolj se spomnim, da sva se z bratrancem gugala tako visoko, da sva se z nogami dotikala nižjega drevesa, plezala sva po češnji in se basala s češnjami, plezala po jablani v bližini hiše, skakala po deblih, ki so ležala v gozdu. Skratka,

počela sva marsikaj, za kar bi si želela, da bi počeli moji otroci." (M., 29, mama dveh otrok; 4 letne deklice in 1 letnega dečka)

"Ni bilo teh omejitev, saj niti niso vedeli, kaj delamo. Sedaj smo starši bolj tečni glede tega. (N., 31, mama treh otrok; 6 letne deklice, 4 letne deklice in 1 letnega dečka)

"Ne, res se ne spomnim. Npr. zdaj bomo delali to in to – pač ne, tega ni bilo. Ni bilo omejitev. Vik in krik je bil šele, ko smo zlomili posteljo s skakanjem, potem je bilo spet vse po starem". (T., 30, mama 5 letnega dečka)

6.4.2.6 Primerjava otroštva, ki so ga imeli intervjuvanci z otroštvom, ki ga omogočajo svojim otrokom

Intervjuvanci menijo, da je današnji vsakdanjik nevarnejši od tistega, v katerem so živeli sami. Svojim otrokom ne dovolijo enake svobode. Pravijo, da si ne predstavljajo svojih otrok s tako veliko svobode. Skrbijo jih promet, igra v bližini gostilne, razlike med mestom in podeželjem. Le eden od intervjuvanih pravi, da imajo otroci veliko svobode, in upa, da sami mislijo, da je imajo dovolj. Pri intervjuvancih gre za subjektivno oceno tega, ali je današnji vsakdanjik res nevarnejši. To so njihovi občutki, ki pa niso podprti z dejanskimi dokazi ali negativno statistiko. Verjetno je samo občutje starševstva pripomoglo k tej oceni, ker otrok ne pozna vseh nevarnosti in samo išče igro, zabavo, novosti in ne opazi nevarnosti, medtem ko starši najprej iščejo potencialne nevarnosti in se šele potem vprašajo, kaj otrok s tem pridobi.

"Manjšo, menim, da je bila takratna vzgoja bolj svobodna zaradi manj potencialnih nevarnosti, vendar se je izkazala za kolo sreče. Plod tovrstne vzgoje so malo uspešnih, večinoma neuspešnih posameznikov. Menim, da so nevarnosti danes večje, ne z vidika fizičnih nevarnosti, ampak z vidika ideoloških nevarnosti. (A., 31, oče treh otrok; 5 letne deklice, 4 letnega dečka in 2 letne deklice)

"Verjetno ga nadzorujem bolj, kot so moji starši mene. En razlog je, da živimo poleg vaše gostilne; skrb me, če gre preblizu ceste s kolesom ali pa če brca žogo. Nevarnost, da si zlomi roko je po mojem enaka, nevarnost, da ga zbije avto, pa veliko večja." (S., 28, mama 5 letnega dečka)

"Ne, Bog ne daj, ker si ne predstavljam, da bi ga v tem času pustila tako samega. Je pa res, da je bila takrat socialna zavest boljša kot danes. Danes otroku na cesti ne bi nihče pomagal, če bi bil v težavah." (T., 30, mama 5 letnega dečka)

Primerjava vzgoje včasih in danes glede na trditve intervjuvancev kaže na večje omejevanje, bolj strogo nastopanje, večje materialno obdarovanje v zameno za večji nadzor, več prepovedi in tudi več starševske pozornosti, ki je včasih ni bilo v takem obsegu.

"Uf, vse bi dala, da bi zavrtela čas nazaj. Včasih so živeli in vzgajali boljše! Če primerjam podeželje, kjer sem sama odraščala in ljudi iz mesta, kjer živim že dobrih 10 let: oba starša sta bila doma do 15.00, skupaj smo obedovali, vse obroke smo imeli skupaj in se pogovarjali. Nikoli nista šla nikamor brez naju. Vsi smo delali zunaj – oče je kosil, s sestro pa sva grabili travo in se metali v kupe pokošene trave; prav tekmovali sva, katera bo pograbila več. Doma sva morali opravljati vsa gospodinjska opravila – se spomnim, da ko nisem dosegla police za kozarce, mi ni nihče pomagal, pristavila sem stol pa je šlo. Od 16. leta dalje sva poleti delali in si za ta denar kupili šolsko gradivo za šolo. Še bi lahko naštevala. Danes tega ni več." (M., 29, mama dveh otrok; 4 letne deklice in 1 letnega dečka)

"Bolj in hkrati preveč zaščitniški do otrok. Imajo preveč omejitev in prepovedi, hkrati pa imajo veliko pozornosti staršev, ki je mi nismo imeli." (T., 30, mama 5 letnega dečka)

Intervjuvanci so se v intervjuju predstavili kot starši in kot bivši otroci. Pravijo, da se je v času njihovega odraščanja in prehoda v starševstvo marsikaj spremenilo; od miselnosti ljudi, tempa življenja, socialne zavesti, tipov vzgoje do stopenj zaupanja otroku in drugim ljudem. Prav tako se je povečala količina prometa in povišal tempo naših življenj, ki je vedno hitrejši in s sabo prinaša neprevidnost, zamišljenost ter posledično nesreče. Zato svojim otrokom postavljajo omejitve, ker jih želijo zaščititi pred nesrečami.

"Spremenila se je predvsem ideologija. Trenutno veliko baziramo na materialnih dobrinah, postavljene so neke družbene norme in glede na njih se ustvarja odnos med sovrstniki. Če otroke pustiš same, potem se ustvarja neko svobodno razmišljanje otroka v skladu z materializmom. Nevarnosti ne vidim toliko v fizični obliki, temveč bolj glede načina razmišljanja, ki je vsiljeno s strani medijev, in tudi skozi družbene norme. Zato čutim, da če otroka pustim med ostalimi vrstniki in tudi med starejšimi, vpija napačne vrednote, način obnašanja. V interesu mi je biti prisoten v njihovih komunikacijah, da lahko identične teme odprem tudi doma ob večerji in na ta način prikažem boljši pogled, boljše mnenje o določenih temah." (A., 31, oče treh otrok; 5 letne deklice, 4 letnega dečka in 2 letne deklice)

"Sedaj smo veliko bolj pozorni na to, kako se igrajo in s kom, kje so. Večje je število pedofilov, ugrabiteljev." (L., 31, mama dveh otrok; 6 letnega dečka in 4 letne deklice)"Mi več časa posvetimo vzgoji otrok in temu, kaj bo z njimi. Mi se odrekamo, da bi otroci imeli več. Včasih verjetno tud ni bilo toliko medijev, kajti ugrabitve so se pojavljale že prej. Sedaj pa so informacije povsod, in zato narediš vse, da je otrok pod nadzorom, da se mu kaj ne zgodi." (M.M., mama 4 letne deklice)

"Otroku puščamo manj svobode, ker se bojimo, da bi se jim kaj zgodilo; ni nezaupanje otroku, ampak okolici. Ljudje brezglavo hitimo in nismo tako pozorni na okolico. Npr. ko smo bili na morju, sem z največjo hčerko odnesla smeti, in ko sva jih odložili v kanto, sva se obrnili. Hčerka je hotela takoj steči čez cesto in zbil jo je kolesar, ki je pridirjal. Podobno se je zgodilo z mlajšo hčerko lani. Zato sem na sprehodu zelo pozorna na cesto." (N., 31, mama treh otrok; 6 letne deklice, 4 letne deklice in letnega fantka)

"Marsikaj. Spremenilo se je to, da jim dajemo več pozornosti, zavedanje posledic je večje. Ali je to dobro ali slabo, bomo še videli. Spremenilo se je marsikaj. Prometa je več. Ljudje imajo manj časa, več divjajo. Zavest ljudi je manjša. Jaz bi rekla, da to so vzorci, strahovi, ki smo jih dobili v času našega odraščanja. Ne pogojujem situacije samo s časom, v katerem živimo, ampak z našimi vzorci. S tem, kaj smo sami preživeli, kaj smo izkusili, ker ni bilo omejitev, npr. bližina drog. Meni osebno je manjkalo veliko omejitev, mej, do kod lahko grem, da tega pa ne smem prekoračit." (T., 30, mama 5 letnega dečka)

6.5 Rezultati in razprava

S pomočjo intervjujev in opazovanj sem prišla do zaključka, da se večina prostočasnih aktivnosti otrok odvija v okviru lastnega dvorišča ali na bližnjem igrišču. Ko so otroci zunaj, so skoraj vedno v spremstvu in na prostoru, ki je v večini primerov ograjen in varen. Otroci so praviloma vedno na očeh svojih staršev in se ne smejo oddaljevati od doma. Starost, pri kateri je dovoljena samostojna igra, je zelo različna in je odvisna od tega, ali družina živi v hiši ali bloku ter ali ima otrok kakšnega sorojenca.

Polovica intervjuvancev pravi, da nima strahov glede otrokove samostojne igre zunaj. Druga polovica pa to odkrito potrdi. Njihove odgovore sem tudi sama potrdila z opazovanjem, saj polovica staršev samo občasno opazuje svojega otroka na igrišču, drugi pa se zelo aktivno udeležujejo njihovih iger in nadzirajo potek dogajanja. Dolžina samostojne igre je različna in je praviloma starši praviloma ne omejujejo.

Intervjuvanci različno definirajo sebe kot starše glede na druge starše. Kot otroci so se sami igrali zunaj zelo zgodaj. Kraj, kjer so se igrali, je bil po njihovem mnenju varen. Čas, ki so ga preživeli zunaj, je bil neprimerno daljši od časa, ki ga danes namenijo igri svojih otrok. Intervjuvanci so bili velikokrat sami doma. Igrali so se sami, brez udeležbe svojih staršev. Omejevanja igre niso poznali in priznavajo, da svojim otrokom ne omogočajo toliko svobode,

kot so jo imeli sami v času svojega otroštva. Vzgojo danes vidijo kot bolj strogo, omejujočo, nagnjeno k nadzoru. Pravijo, da se je v času njihovega odraščanja in prehoda v starševstvo marsikaj spremenilo; od miselnosti ljudi, tempa življenja, socialne zavesti, tipov vzgoje do stopnje zaupanja otroku in drugim ljudem.

V magistrski nalogi sem postavila in preverjala tudi tri hipoteze, ki jih bom sedaj s pomočjo pridobljenih podatkov iz intervjujev in opazovanj potrdila ali zavrnila.

Raziskovalno vprašanje 1: Ali življenje pod nenehnim pritiskom strahu za otrokovo varnost prinaša negativne posledice za otrokov razvoj?

Strah lahko vpliva na naše razmišljanje, obnašanje in odločanje v vsakdanjem življenju. Na nekatere starše strah vpliva bolj, na druge manj. V kolikor starši ne podležejo strahu, otroku omogočajo svoboden razvoj njegovih sposobnosti. V kolikor pa so starši pod nenehnim pritiskom strahu, se njihovo obnašanje podredi temu. Posledica strahu je omejevanje spontane igre otroka, kar na dolgi rok prinese negativne posledice. Zato na raziskovalno vprašanje odgovarjam pritrdilno. Življenje pod nenehnim pritiskom strahu dejansko prinaša negativne posledice za otrokov razvoj, saj omejuje njegovo spontano delovanje in igro kot temeljno dejavnostjo otrok.

Raziskovalno vprašanje 2: Ali lahko obsesivni strah glede varnosti otrok privede do pomembne redefinicije starševstva?

Starševstvo se je nedvomno spremenilo. Bolj so poudarjeni otrokova varnost, primeren razvoj, usmerjanje k interesnim dejavnostim, ki bi dodatno spodbudile otrokov razvoj. Zaradi strahu za otrokovo varnost starši prevečkrat posegajo v polje njegove igre in s tem preoblikujejo njen izid. In ko so njihovi strahovi bolj teoretične narave, se otroku povzroča več škode kot dobrega. Tako je otrok prikrajšan za izkušnje, ki sooblikujejo njegov jaz. Otrok se počasi začne zanašati na to, da bo starš vedno tam, da prepreči njegove napake, zato ne uporablja lastnega obrambnega mehanizma, se ne naslanja na svoj instinkt. Starši s podleganjem priučenim strahovom spreminjajo starševstvo in posledično tudi otroštvo. Svojo vlogo poglobijo do te mere, da postane prezahtevna. Posledično spontanost na obeh straneh izginja. Zato tudi na drugo raziskovalno vprašanje odgovarjam pritrdilno.

Raziskovalno vprašanje 3: Še pred nekaj desetletji je bila kulturna norma dobrega starševstva povezana z vzgojo, spodbujanjem k doseganju novih znanj in druženjem z otrokom. Ali postaja kulturna norma dobrega starševstva povezana z budnim spremljanjem otrokovih dejavnosti?

Včasih je dobro starševstvo pomenilo, da so starši svoje otroke preskrbeli z osnovnimi življenjskimi potrebščinami, da so jih usmerjali glede šole in spodbujali dodatne prostočasne aktivnosti. Vsak starš si želi, da bi bil njegov otrok dobro preskrbljen, visoko izobražen in da bi konstantno izražal željo po novem znanju. Včasih so bili starši na dosegu roke, ampak se niso vmešavali v otrokovo igro. To se danes nedvomno spreminja. Že od rane dobe starši otroka učijo, mu kažejo, kako naj se igra, mu preskrbijo ogromno igrač za igre vlog in s tem posegajo v naravno učenje. Prava domišljajska in inovativna igra se lahko razvije le v svobodi in nevmešavanju starša v otrokovo igro. Za najboljši otrokov razvoj je treba spoštovati njegovo spontano dejavnost in kreativnosti. Vzpodbuda k igri zato ne sme biti direktna. Danes starši počno ravno nasprotno; direktno usmerjajo igro in s tem ukinjajo spontanost. V kolikor tega ne počnejo v kasnejši dobi, pa je takšno delovanje zagotovo prisotno v prvih 3 letih otrokovega življenja, ko želijo, da se nauči največ, da shodi pred enim letom (ampak ko shodi, naj miruje), da spregovori zgodaj (ampak naj bo tihe narave), da vozi kolo brez pomožnih koles že pri treh letih (ampak naj se vozi samo pred hišo); in še bi lahko naštevala. Zato tudi na zadnje raziskovalno vprašanje odgovarjam pritrdilno. Dobro starševstvo je vedno bolj v krču neracionalne panike in s tem sili v okvir nadzora.

7 SKLEP

V magistrski nalogi sem se soočala s spremembami v starševstvu in otroštvu. Izzivi, pred katere so starši postavljeni, vplivajo na njihovo ravnanje in posledično na otroštvo. Strahovi, s katerimi se soočajo, vplivajo na njihovo percepcijo tveganj in na samostojno igro njihovih otrok. S pretiranimi strahovi omejujejo samostojno in inovativno igro majhnih otrok in s tem vplivajo na njihov razvoj, ki ni samo njihov, ampak je določen z okvirji strahov in tveganj njihovih staršev.

Na ta način prihaja do redefinicije tako starševstva kot tudi otroštva, in sicer v negativnem smislu. Starši so namreč vedno bolj obremenjeni in izpostavljeni teoretičnim dogodkom, ki burijo njihove strahove. Tako se povečuje njihova paranoja in ne živijo sproščenega vsakdanjega življenja starša, ne uživajo v svoji vlogi in so pod nenehnim pritiskom lastne imaginacije strahov. Rajović pravi, da mnogo staršev ne ve, da z dopuščanjem nekaterih aktivnosti onemogočajo pravilen razvoj svojih otrok. Prekomerno gledanje televizije, igranje video igrice, pomanjkanje grafomotoričnih aktivnosti in fizična neaktivnost škodujejo otroku ter zmanjšujejo razvoj posameznih bioloških potencialov (Rajović 2013, 6).

Na drugi strani pa se spreminja tudi samo otroštvo. Odpravlja se spontanost otroške igre in omejuje se njihov avanturistični duh, ki lahko pripelje do lastnih spoznanj, izkušenj življenja in tudi delovanja znotraj družbe kot posameznik in kot del družbe. Otroci posledično delujejo vedno bolj po modelu, ki jim ga vsiljujejo starši, in ne tako, kot bi se dejansko sami razvijali, če bi imeli možnost proste izbire svoje igre.

Tu ni govora o tipih starševstva, o permisivnem ali avtoritarnem tipu vzgoje. Vsekakor otrok ni glavni na relaciji starš–otrok in sam ne more določati pravil igre, vendar mora imeti možnost prostega izražanja. Nesmiselne so na primer prepovedi dejavnosti, pri katerih je majhna verjetnost, da pride do poškodb, imajo pa velik vpliv na razvoj. Dr. Ranko Rajović pravi, da je imel pogosto priložnost poslušati starše, ki so v želji, da bi otroka zaščitili, prepovedali skakanje po postelji, vrtenje v krogu ipd. (Rajović 2013, 6), kar vpliva na nastanek sinaps, povezav v možganih. V kolikor skakanja ali vrtenja v krogu ni, potem nekatere sinapse nikoli ne nastanejo, zato teh povezav sploh ni, kar pa je izredno pomembno za otrokovo motoriko in nadaljnji intelektualni razvoj.

Rajović pravi, da je najpomembnejše prav predšolsko obdobje. Takrat sta hitrost ustvarjenih zvez in število ustvarjenih zvez med nevroni neprimerno večja kot po sedmem letu starosti. V notranjosti možganov se med nevroni odvija boj za dominacijo, ustvarjajo se nove zveze med aktivnimi nevroni in nove komandne poti. Razvoj pomembnih centrov v možganih dobiva vzpodbude, oblikuje se celotna mreža novih poti, neaktivni nevroni odmirajo, neaktivne poti pa se izgubljajo. V tej stimulaciji nevronov se nahaja odgovor na vprašanje, ali bo otrok dosegel svoje biološke potenciale ali ne (Rajović 2013, 6). Torej ima zanemarjanje otrokovih gibalnih potreb (npr. zaradi starševske skrbi zaradi varnosti) lahko posledice tudi za intelektualni razvoj (Rajović 2013, 64).

Furedi postavi paranoično starševstvo na najvišjo stopnjo starševskega strahu. Pravi, da se delovanje staršev popolnoma podredi strahovom, kar na dolgi rok ohromi odnose. S svojo teorijo opozori na problem naraščanja nadzora in budnega spremljanja otrokovih dejavnosti. Želi, da starši nehajo slepo slediti strokovnjakom in se povežejo v skupnosti, ki bodo delovale solidarno in empatično. Njegova teorija je mestoma prestroga, saj vse usmeritve strokovnjakov niso nesmiselne in vsa opozorila niso nepotrebna. Vsak starš mora sam najti pravilno ravnovesje med informacijami, ki jih sprejme, ter informacijami, ki jih ponotranji in sprejme kot nujno potrebne za otrokov razvoj.

Otrokova aktivnost je poleg dispozicij in dejanskih možnosti za razvoj, ki jih nudi okolje, pomemben dejavnik, ki omogoča, da otrok svoje zmožnosti za duševni razvoj do kraja razvije. V zvezi s tem šele dojamemo nenadomestljivo vlogo otroške igre v predšolski dobi za celoten razvoj otrokove osebnosti (Toličič-Smiljanič 1979, 183).

8 LITERATURA

- Aitken, Stuart C. 2001. *Geographies of Young People: The Morally Contested Spaces of Identity*. London: Routledge.
- Altheide, David L. 1997. News media and the production of fear. *The Sociological Quarterly*, 38 (4): 647–668.
- --- 1999. Fear in the news: A discourse of control. *The Sociological Quarterly* 40 (3): 475–503.
- --- 2002. Children and the discourse of fear. *Symbolic Interaction* 25 (2): 22 –250.
- Aries, Philippe 1991. *Otrok in družinsko življenje v starem režimu*. Ljubljana: Škuc/FF.
- --- 1996. *Centuries of childhood*. (New Ed.). London: Plimico.
- Barker, Martin in Julian Petley. 1997: *Ill Effects: The Media/Violence Debate*. London: Routledge.
- Bauman, Zygmunt. 2002. *Tekoča moderna*. Založba/*cf., Ljubljana: Rdeč-a zbirka.
- --- 2006. *Liquid Fear*. Polity. Cambridge, Maiden (MA).
- Beck, Ulrich. 2001. *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina d.o.o.
- Berger, Peter L. in Thomas Luckmann. 1988. *Družbena konstrukcija realnosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Corsaro, William A. 1997. *The sociology of childhood*. New York: Pine Forge Press.
- Cunningham, Hugh. 2006. *The invention of childhood*. London: BBC Books.
- Creswell, John W., Plano Clark in Vicki Lynn. 2007. *Designing and conducting mixed methods research*. London: Sage.
- Deakin, Jo. 2006. Dangerous people, dangerous places: The nature and location of young people's victimisation and fear. *Children and Society* 20: 376–390.
- DeMause, Lloyd. 1974. *The History of Childhood*. New York: The Psychohistory Press.
- Denham, Susanne. A. 1993. Maternal emotional responsiveness and toddlers' social-emotional competence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 34(5): 715–728.
- Dubi, K., Rapee, M. Ronald, J. L. Emerton, in C.A. Schniering. 2008. Maternal modeling and the acquisition of fear and avoidance in toddlers: Influence of stimulus

- preparedness and child temperament. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36: 499–512.
- Ekman, Paul. 1999. Basic emotions. *Handbook of cognition and emotion*, T. Dalgleish, in M. Power (Eds.), 45–60. New York: John Wiley & Sons Ltd.
 - Ekman, Paul, in Wallace V. Friesen. 1971. Constants across cultures in the face and emotion. *Journal of Personality and Social Psychology* 17: 124–129.
 - Fullerton, Jean. 2013. *Call Jean Fullerton*. Dostopno prek: <http://alison-morton.com/2013/05/25/call-jean-fullerton/> (17.september 2015).
 - Furedi, Frank. 2002. *Paranoid parenting: Why ignoring the experts may be the best for your child*. Chicago, Illinois: Chicago review Press.
 - --- 2010. *Licensed to Hug. How child protection policies are poisoning the relationship between the generations and damaging the voluntary sector*. London: Civitas: Institute for the Study of civil Society.
 - Hillman, Mayer, John Adams in John Whitelegg. 1990. *One False Move: A Study of Children's Independent Mobility*. London: Policy Studies Institute.
 - Hlebec Valentina, Jana S. Javornik, Maja Kersnik, Metka Kuhar, Tanja Renner in Alenka Švab. 2006. Družina in njene nove podobe. 72–85. Ljubljana, *UMAR: Socialni razgledi*.
 - Katz, Cindi. 1993. *Growing girls/closing circles: limits on the spaces of knowing in rural Sudan and US cities*. London: Routledge.
 - Katz, Cindi in Janice Monk. 1993. *Full Circles: Geographies of Women over the Lifecourse*. London: Routledge.
 - Kim, Walter. in Wendy Cole. 2001. *What Ever Happened to PLAY?* Time Inc.
 - Kuhar, Metka in Mirjana Ule. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: spremenbe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: FDV.
 - Laporte, Dominique. 1992. *O zgodovini šolanja. V Vzgoja med analizo in gospostvom*. Ljubljana: Krt.
 - Levine, Kim. 2010. *Bringing up baby*. *The Spectator*, Dostopno prek: <http://search.proquest.com/docview/201217283?accountid=16468> (5. junij 2014).
 - Mihelj, Vlado. 2002. *Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Maribor: Aristej.

- McKendrick, John H. 1997. *Regulating Children's Street Life: A Case Study of Everyday Politics in the Neighbourhood*. SPA Working Paper 39. Manchester: School of Geography, University of Manchester.
- Newman, David M. 1997. *Sociology: Exploring the Architecture of Everyday Life*. London: Pine Forge Press.
- Neuman, William Lawrence. 2006. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. Boston: Pearson.
- Pain, Rachel. 2008. 'Whose fear is it anyway? Resisting terror fear and fear for children.'. *Fear: critical geopolitics and everyday life*. Aldershot: Ashgate. 211–222.
- Puhar, Alenka. 1982. *Prvotno besedilo življenja*. Zagreb: Globus.
- Rajović, Ranko. 2013. *IQ otroka – skrb staršev. 1.del: predšolsko obdobje*. Ljubljana. Mensa Slovenija.
- Renner, Tanja. 1994. *O družinah v devetdesetih letih*. Logatec: Firis.
- --- 2000. Adolescentke. *Družboslovne razprave* 34–35: 207–217.
- Renner, Tanja, Vika Potočnik in Vera Koznik. 1995. *Družine: različne – enakopravne*. Ljubljana. Vitrum.
- Renner, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Salecl, Renata. 1991. *Disciplina kot pogoj svobode*. Ljubljana: Krt.
- Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana. Studia Humanitatis.
- Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Speller, Reg. 1930. Sierra Last Word. Dostopno prek: <http://vault.sierraclub.org/sierra/201003/lastwords.aspx>. (17. september 2015).
- Toličič, Ivan. 1961. *Otroka spoznamo v igri*, DZS, Ljubljana.
- Toličič, Ivan in Vera Smiljanić-Čolanović. 1977. *Otroška psihologija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ule, Mirjana. 1995. »Vsakdanji svet družine«. *Družine: različne – enakopravne*, ur. Tanja Renner, Vika Potočnik in Vera Koznik. 127–138. Ljubljana: Vitrum d.o.o.
- --- in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

- Valentine, G. in J. McKendrick. 1997. Children's outdoor play: exploring parental concerns about children's safety and the changing nature of childhood, *Geoforum* 28: 219–235.
- Van den Berg, L. 2013. Parenting support and the Role of Society in Parental Self-Understanding: Furedi's Paranoid Parenting Revisited. *Journal of Philosophy of Education* 47, (3).
- Waiton, Stuart. 2001. *Scared of the Kids? Curfews, Crime and the Regulation of Young People*. Sheffield: Sheffield Hallam University Press.
- Williamson, K. D. 2015. 'The Paranoid Style in American Parenting' *National Review* 67: 9–16. *MasterFile Premier. EBSCOhost* (16. oktober 2015).
- Zidar, Marija. 2003. Nove-stare reprezentacije otrok in otroštva. Dekonstrukcija protektivnega otroštva. *Teorija in praksa* 40, (2): 357–374.

PRILOGA A: Pol–strukturiran vprašalnik – Intervju

Splošna demografska vprašanja

- Spol.
- Starost.
- Število otrok. Njihova starost.
- Regija, v kateri živite.
- Ali živite v bloku ali hiši.
- Izobrazba.
- S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?
- Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

Vprašanja, vezana na otroka/otroke

- Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?
- Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?
- Ali imate otroka vedno na očeh?
- Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)
- V kakšni oddaljenosti do vašega doma se lahko nahaja sam?
- Koliko časa se lahko zunaj igra brez spremstva (spremstvo je nekdo, ki mu zaupate, lahko tudi starejši sorojenec)?
- Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?
- Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?
- Kako redno spremljate njegovo igro med skupnim obiskom lokalnega igrišča?
- Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)
- Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?
- Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?
- Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?
- Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Koliko časa?
- Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

- Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? Koliko časa?
- Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovi samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?
- Ali kdaj omejujete igro svojega otroka?
- Česa mu ne pustite (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)? Na kakšen način dosežete, da uboga navodila? Ali dobi kakšno kazen, če ne uboga?
- Kako vidite druge starše? (Ali so bolj ali manj strogi od Vas? Bolj ali manj zaskrbljeni? Želijo imeti večji nadzor na svojimi otroci, kot ga imate vi ali manjšega?)

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

- Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?
- Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?
- Ali je bil ta prostor varen?
- V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?
- Koliko časa ste preživeli zunaj brez spremstva?
- Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?
- Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?
- Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?
- Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?
- Česa vam niso pustili (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)?
- Ali se vam je kakšna omejitev zdela nesmiselna?

<i>Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka</i>
--

- Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

- Ali menite, da so nevarnosti za otroka danes enake kot včasih?
- Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?
- Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?
- Kaj se je spremenilo?
- Zakaj menite, da sedaj obstajajo večje nevarnosti?
- Ali osebno poznate kakšen primer, ki vpliva na vaše strahove?

PRILOGA B: Prepis (transkripcija) vseh intervjujev

- **A., 31, oče treh otrok (5 letne deklince, 4 letnega dečka in 2 letne deklince)**

Splošna demografska vprašanja

R: Spol.

A: Moški.

R: Starost.

A: 31.

R: Število otrok? Njihova starost?

A: 3; punčka 5 let, fantek 4 leta, punčka 2 leti.

R: Regija, v kateri živite.

A: Osrednjeslovenska.

R: Ali živite v bloku ali hiši.

A: Hiši.

R: Izobrazba.

A: Ekonomski tehnik.

R: S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?

A: Sorojenci, mamó in očetom.

R: Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

A: Pred hišo, na igrišču, na bližnji planini.

Vprašanja, vezana na otroka/otroke

R: Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?

A: Vedno je nekdo z njimi.

R: Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?

A: Ni ograjen.

R: Ali imate otroka vedno na očeh?

A: Da, vedno jih imamo na očeh, ker živimo ob cesti. Sicer ni veliko prometa. Poskušam biti neopazen.

R: Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)

A: *Sami bodo lahko pred hišo nekako pri 8 letih starosti.*

R: V kakšni oddaljenosti do vašega doma se lahko nahaja sam?

A: *30 m, torej da je viden.*

R: Koliko časa se lahko zunaj igra brez spremstva (spremstvo je nekdo, ki mu zaupate, lahko tudi starejši sorojenec)?

A: *Se ne igra zunaj brez spremstva.*

R: Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?

A: *Ja, imam strahove. Da si bo nekaj naredil, da bo padel na glavo, da bo pojedel kakšno rastlino, da bo naredil neumnost.*

R: Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?

A: *Sem varnostnik. Gledam, kje je kdo, kaj kdo dela, mimika obrazov.*

R: Kako redno spremljate njegovo igro med skupnim obiskom lokalnega igrišča?

A: Ves čas spremljam vse. Kakšen pogovor s kakšnim zraven na igrišču, vendar ves čas gledam otroke.

R: Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)

A: *Opazujem minimalno; predvsem takrat, ko je velika verjetnost stika z mojim otrokom.*

R: Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?

A: *Poznam nekaj zaupanja vrednih spletnih strani, ki se ukvarjajo s tematiko vzgoje otroka in sodobni vplivi tehnologije na odraščanje otroka.*

R: Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?

A: Določene zadeve me zaskrbijo predvsem iz vidika ali bom sposoben zagotoviti pravilen način dela z otrokom. Kljub vsemu, pa mi raziskovanje na to temo povečuje samozavest pri vzgoji.

R: Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?

A: Dnevno v povprečju 1 uro in pol.

R: Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Koliko časa?

A: Ne, ne ostanejo.

R: Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

A: *Eno.*

R: Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? A:

Koliko časa?

A: Za enkrat ne.

R: Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovi samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?

A: *Po mojem kar veliko časa, 4–5 ur dnevno. Igre ne omejujem, razen če gre za igro z elektronskimi napravami, kot sta na primer tablica ali računalnik. Rad imam divjo igro ... razmetavanja, skakanje. Prekinem tudi prepire med sorojenci.*

R: Ali kdaj omejujete igro svojega otroka?

A: Prav igre ne omejujem, razen če gre za igro z elektronskimi napravami, kot je na primer tablica ali računalnik. Rad imam divjo igro; razmetavanje, skakanje. Prekinem krege med sorojenci.

R: Česa mu ne pustite (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)? Na kakšen način dosežete, da uboga navodila? Ali dobi kakšno kazen, če ne uboga?

A: *Skakanje, kjer je neposredna bližina kakšnih ostrih robov, potem pljuvanje, medsebojno cukanje, ščipanje. Z obljubo določene nagrade, ki ni materialna nagrada, bolj nekaj kar jim je všeč; če ne ubogajo tega ni. Npr.: Če boste pridni, se bomo jutri šli loviti ven na novo igrišče.*

R: Kako vidite druge starše? (Ali so bolj ali manj strogi od Vas? Bolj ali manj zaskrbljeni? Želijo imeti večji nadzor na svojimi otroci, kot ga imate vi ali manjšega?)

A: *Manj zaskrbljeni, manj strogi.*

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

R: Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?

A: V bloku.

R: Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?

A: *Recimo, da sem bil star 7 let.*

R: Ali je bil ta prostor varen?

A: *Odkvisno, kaj je varnost, je relativno varen, ni bil ograjen prostor.*

R: V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?

A: Približno 100 m. Da, vendar ne preveč pogosto. Ni bilo nekih pretiranih kazni. Mogoče, da je strog povišan ton, zmanjšanje komunikacije.

R: Koliko časa ste preživelih zunaj brez spremstva?

A: Veliko časa, 8 ur, spal sem skoraj zunaj.

R: Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?

A: Nogomet, šah.

R: Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?

A: Da, pogosto. Od 4 leta dalje s sestro, ki je 2 leti mlajša. Med izmenjavanjem staršev, ko je eden odšel v službo, drugi pa se vrnil, je bila enourna luknja. In takrat sva bila sama, vsak dan med tednom.

R: Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?

A: Večino časa sem se igral sam.

R: Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?

A: So omejevali. Predvsem nevarne igre: plezanje po drevesih, ograjah, vpitje v javnosti.

R: Ali se vam je kakšna omejitev zdela nesmiselna?

A: Ostajanje preveč dolgo zunaj, predvsem te večerne ure.

<i>Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka</i>
--

R: Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

A: Manjšo, menim, da je bila takratna vzgoja bolj svobodna zaradi manj potencialnih nevarnosti, vendar se je izkazala za kolo sreče. Plod tovrstne vzgoje so malo uspešnih, večinoma neuspešnih posameznikov.

R: Ali menite, da so nevarnosti za otroka danes enake kot včasih?

A: Menim, da so nevarnosti danes večje, ne z vidika fizičnih nevarnosti, ampak z vidika ideoloških nevarnosti.

R: Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?

A: Danes je vzgoja otrok z vidika moralnih vrednot in pogleda na svet slabša.

R: Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?

A: Ne. Osebno sem bolj strog in bolj varovalen, kot moji starši.

R: Kaj se je spremenilo?

A: Spremenila se je predvsem ideologija. Trenutno veliko baziramo na materialnih dobrinah, postavljene so neke družbene norme in glede na njih se ustvarja odnos med sovrstniki. Če otroke pustiš same, potem se ustvarja neko svobodno razmišljanje otroka v skladu z materializmom. Nevarnosti ne vidim toliko v fizični obliki, temveč bolj glede načina razmišljanja, ki je vsiljeno s strani medijev, in tudi skozi družbene norme. Zato čutim, da če otroke pustim med ostalimi vrstniki in tudi med starejšimi, vpija napačne vrednote, način obnašanja. V interesu mi je biti prisoten v njihovih komunikacijah, da lahko identične teme odprem tudi doma ob večerji in na ta način prikažem boljši pogled, boljše mnenje o določenih temah.

R: Zakaj menite, da sedaj obstajajo večje nevarnosti?

A: Nevarnosti ne smatram toliko v fizični obliki, temveč več na način razmišljanja, ki je vsiljeno s strani medijev, in tudi skozi družbene norme. Zato čutim, če otroke pustim med ostalimi vrstniki prostega in tud med starejšimi, da vpija napačne vrednote, način obnašanja. V interesu mi je biti prisoten v njihovih komunikacijah, da lahko identične teme odprem tudi doma ob večerji in na ta način prikažem, boljši pogled, boljše mnenje o določenih temah.

- **L., 31, mama dveh otrok (6 letnega dečka in 4 letne deklice)**

<i>Splošna demografska vprašanja</i>

R: Spol.

L: Ženski.

R: Starost.

L: 31 let.

R: Število otrok? Njihova starost?

L: Dva otroke; fantek 6 let in punčka 4 leta.

R: Regija, v kateri živite.

L: Osrednjeslovenska.

R: Ali živite v bloku ali hiši.

L: V hiši.

R: Izobrazba.

L: Diplomirani ekonomist.

R: S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?

L: Samo s starši.

R: Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

L: *Če se le da ,zunaj, drugače pa notri in se zamotimo z družabnimi igrami.*

<i>Vprašanja, vezana na otroka/otroke</i>

R: Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?

L: *Vedno je kdo z njima.*

R: Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?

L: *Ja, celotno dvorišče je ograjeno.*

R: Ali imate otroka vedno na očeh?

L: *Večinoma, če se le da.*

R: Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)

L: *Ne vem še. Ne da njima ne bi zaupala, temveč drugim.*

R: V kakšni oddaljenosti do vašega doma se lahko nahaja sam?

L: *Se ne sme oddaljevati od doma.*

R: Koliko časa se lahko zunaj igra brez spremstva (spremstvo je nekdo, ki mu zaupate, lahko tudi starejši sorojenec)?

L: *Se ne igra brez spremstva.*

R: Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?

L: *Ja.*

R: Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?

L: *Ponavadi berem ali se igram z njima.*

R: Kako redno spremljate njegovo igro med skupnim obiskom lokalnega igrišča?

L: *Ne hodimo na lokalna igrišča.*

R: Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)

L: *Ne.*

R: Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?

L: *Mama.*

R: Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?

L: *Ne.*

R: Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?

L: Z enim skoraj vsak dan, saj živimo v isti hiši, z drugimi 1-2x tedensko.

R: Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Koliko časa?

L: Ja, za dan ali dva.

R: Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

L: Še nobene.

R: Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? A: Koliko časa?

L: Ne, nikoli, sta še premajhna.

R: Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovi samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?

L: Kolikor jima paše. Ju vzpodbujamo, da bi se čimveč igrala sama.

R: Ali kdaj omejujete igro svojega otroka?

L: Ne.

R: Česa mu ne pustite (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)? Na kakšen način dosežete, da uboga navodila? Ali dobi kakšno kazen, če ne uboga?

L: Dvakrat opozorim, potem izgubi zvezdico. Imamo tablo za nagrajevanje.

R: Kako vidite druge starše? (Ali so bolj ali manj strogi od Vas? Bolj ali manj zaskrbljeni? Želijo imeti večji nadzor na svojimi otroci, kot ga imate vi ali manjšega?)

L: Ne vem, ne razmišljam o tem.

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

R: Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?

L: V bloku.

R: Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?

L: Se ne spomnim.

R: Ali je bil ta prostor varen?

L: Ja.

R: V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?

L: Se ne spomnim.

R: Koliko časa ste preživeli zunaj brez spremstva?

L: *Celo popoldne večinoma.*

R: Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?

L: *Dve zagotovo.*

R: Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?

L: *Ja, vendar kasneje, ko sem bila starejša.*

R: Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?

L: *Ne bi vedela.*

R: Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?

L: *L: Ne, mislim, da niso. V tistih časih so nam dovolili vse.*

R: Česa vam niso pustili (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)?

L: V tistih časih so nam dovolili vse.

Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka

R: Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

L: *Ne, čisto drugi časi so kot pred dvajsetimi/petindvajsetimi leti, ko smo bili mi otroci.*

R: Ali menite, da so nevarnosti za otroka danes enake kot včasih?

L: *Sedaj je bolj nevarno.*

R: Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?

L: *Bolj omejena, bolj stroga.*

R: Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?

L: Sedaj smo veliko bolj pozorni na to kako se igrajo in s kom, kje so.

R: Kaj se je spremenilo?

L: *Sedaj smo veliko bolj pozorni na to, kako se igrajo in s kom, kje so. Večje je število pedofilov, ugrabiteljev.*

- **M., 29, mama dveh otrok (4 letne deklince in 1 letnega dečka)**

Splošna demografska vprašanja

R: Spol.

M: Ženski.

R: Starost.

M: 29 let.

R: Število otrok? Njihova starost?

M: Dva otroka; punčka je stara 4 leti, fantek pa 1 leto.

R: Regija, v kateri živite.

M: Osrednjeslovenska.

R: Ali živite v bloku ali hiši.

M: V hiši.

R: Izobrazba.

M: Magistrica sociologije.

R: S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?

M: S starši.

R: Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

M: Zunaj, v naravi, na igralih, v gozdu.

Vprašanja, vezana na otroka/otroke

R: Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?

M: Če smo doma v Ljubljani je vedno prisoten nekdo od bližnjih, torej mama, oče, stari starši ipd. Kadar smo na Štajerskem pri starih starših, pa se otroci igrajo zunaj sami. Starši živijo na podeželju, torej so okoli hiše travniki, pred hišo pa je veliko prostora za raziskovanje, ustvarjanje, in sicer igrala, plezala, njiva ...

R: Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?

M: Prostor je pred hišo, dvorišče, ki je ograjeno z ograjo; igrišča pa so prav tako postavljena na lokacijah., ki so varne za otroke.

R: Ali imate otroka vedno na očeh?

M: Da.

R: Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)

M: Nekje pri treh letih.

R: V kakšni oddaljenosti do vašega doma se lahko nahaja sam?

M: Odvisno, s kom je. Kadar je pri babicah in dedkih, nimava s partnerjem skrbi glede oddaljenosti, saj starim staršem zaupava. Drugje pa še nihče od njiju ni bil.

R: Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?

M: Ne, krasno je, da se zna zaigrati sam in najde material za igro.

R: Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?

M: Jaz opazujem, velikokrat se z njima spuščam po toboganih, gugam, lovim.

R: Kako redno spremljate njegovo igro med skupnim obiskom lokalnega igrišča?

M: Ves čas.

R: Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)

M: Seveda. Opazujem, se zgražam nad vzgojo drugih – sploh če opazim permisivno obliko vzgoje – klepetam z ostalimi starši in podobno.

R: Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?

M: Na mamo in sestro.

R: Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?

M: Tudi. Nikoli ne vemo, če vzgajamo pravilno in jim dajemo prave smernice za življenje kasneje.

R: Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?

M: Pogosto. Vidimo se ob vikendih. Kadar sta bolna, jih čuvata stara starša v Ljubljani - tudi po cel teden.

R: Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Koliko časa?

M: Do danes, sta ostala največ 2 dni, na Štajerskem, pri mojih starših (se pravi od petka do nedelje zjutraj).

R: Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

M: Hči obiskuje plesne vaje enkrat na teden. Sin je še premajhen.

R: Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? A: Koliko časa?

M: Ne.

R: Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovi samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?

M: Kolikor želi. Če se le da, dovolim packanje, ustvarjanje, pomivanje posode, prelivanje, skratka ustvarjanje na 1000 in en način.

R: Ali kdaj omejujete igro svojega otroka?

M: Mislim, da ne. Če se le da, dovolim packanje, ustvarjanje, pomivanje posode, prelivanje, skratka ustvarjanje na tisoč in en način.

R: Česa mu ne pustite (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)? Na kakšen način dosežete, da uboga navodila? Ali dobi kakšno kazen, če ne uboga?

M: Dovolim plezanje, skakanje, načeloma vse, kar je v skladu z varno igro. Prej hči opozorim, naj bo previdna, in ji morda kakšnih nevarnih izvajanj ne priporočam, ne dovolim. Če ne uboga, sledi kazen. Po–navadi se odpravimo domov ali ji prepovem, kar ima najraje.

R: Kako vidite druge starše? (Ali so bolj ali manj strogi od Vas? Bolj ali manj zaskrbljeni? Želijo imeti večji nadzor na svojimi otroci, kot ga imate vi ali manjšega?)

M: Mislim, da so danes starši premalo strogi, dosledni in se ne ukvarjajo s tem, kaj se z otrokom dogaja. Tudi manj zaskrbljeni. Mislim, da nimajo pravega nadzora nad otroci, saj za to nimajo časa.

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

R: Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?

M: V hiši.

R: Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?

M: Se ne spomnim, ampak kolikor se spominjam, da sva bili s sestro cele dneve zunaj, se igrali, packali.

R: Ali je bil ta prostor varen?

M: Da.

R: V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?

M: Bili sva lahko v bližini drugih sosednjih hiš, kjer so bili otroci in kadar nisva ubogali, sva bili kaznovani.

R: Koliko časa ste preživeli zunaj brez spremstva?

M: Ko sva bili že večji, več časa.

R: Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?

M: Eno – trening košarke od 3. razreda dalje.

R: Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?

M: Kar se spomnim, nikoli.

R: Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?

M: Ne pogosto.

R: Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?

M: Ne, nikoli. Najbolj se spomnim, da sva se z bratrancem gugala tako visoko, da sva se z nogami dotikala nižjega drevesa, plezala sva po češnji in se basala s češnjami, plezala po jablani v bližini hiše, skakala po deblih, ki so ležala v gozdu. Skratka, počela sva marsikaj, za kar bi si želela, da bi počeli moji otroci.

R: Ali se vam je kakšna omejitev zdela nesmiselna?

M: Ne.

<i>Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka</i>
--

R: Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

M: Mislim, da to ni mogoče, že zaradi lokacije in razlike v bivanjskem okolju: mesto/podeželje.

R: Ali menite, da so nevarnosti za otroka danes enake kot včasih?

M: Mislim, da je danes kup nevarnosti, ki jih včasih ni bilo ali pa se jih morda jaz danes ne spominjam.

R: Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?

M: Uf, vse bi dala, da bi zavrtela čas nazaj. Včasih so živeli in vzgajali boljše! Če primerjam podeželje, kjer sem sama odraščala in ljudi iz mesta, kjer živim že dobrih 10 let: oba starša sta bila doma do 15.00, skupaj smo obedovali, vse obroke smo imeli skupaj in se pogovarjali. Nikoli nista šla nikamor brez naju. Vsi smo delali zunaj – oče je kosil, s sestro pa sva grabili travo in se metali v kupe pokošene trave; prav tekmovali sva, katera bo pograbila več. Doma sva morali opravljati vsa gospodinjska opravila – se spomnim, da ko nisem dosegla police za kozarce, mi ni nihče pomagal, pristavila sem stol pa je šlo. Od 16. leta dalje sva poleti delali in si za ta denar kupili šolsko gradivo za šolo. Še bi lahko naštevala. Danes tega ni več.

R: Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?

M: Mislim, da ne. Včasih je bilo vse bolj brezskrbno.

R: Kaj se je spremenilo?

M: Tempo življenja, način življenja, spremembe v vzorcih obnašanja, razpuščenost, nediscipliniranost, opevan pojav "permisivne vzgoje", ki bi jo zakonsko prepovedala. Nevarnosti so torej večje zaradi pokvarjenosti ljudi/družbe, ki izhaja iz obupa, obubožanosti ljudi in pogojev v katerih živimo.

R: Zakaj menite, da sedaj obstajajo večje nevarnosti?

M: Zaradi pokvarjenosti ljudi/družbe, ki izhaja iz obupa, obubožanosti ljud in pogojih v katerih živimo.

- **M. M., 27, mama 4 letne deklice**

<i>Splošna demografska vprašanja</i>

R: Spol.

M. M.: Ženski.

R: Starost.

M. M.: 27 let.

R: Število otrok? Njihova starost?

M. M.: Ena punčka stara 4 leta.

R: Regija, v kateri živite.

M. M.: Osrednjeslovenska.

R: Ali živite v bloku ali hiši.

M. M.: V bloku.

R: Izobrazba.

M. M.: Ekonomski tehnik.

R: S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?

M. M.: S starši.

R: Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

MM: Na igralih, igrišču.

R: Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?

MM: Samo pred blokom v atriju je lahko sama. Zunaj pa prav sama ni.

R: Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?

MM: Ja.

R: Ali imate otroka vedno na očeh?

MM: Ja.

R: Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)

MM: Privajam jo na samo. Jo pustim samo, ko odnesem smeti, grem v klet. Navajam jo na to, da jo lahko pustim samo (trenutno 2 minuti).

R: V kakšni oddaljenosti do vašega doma se lahko nahaja sam?

MM: Ne sme se sama oddaljevati od doma.

R: Koliko časa se lahko zunaj igra brez spremstva (spremstvo je nekdo, ki mu zaupate, lahko tudi starejši sorojenec)?

M. M.: 2 minuti jo pustim samo.

R: Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?

MM: Ne.

R: Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?

MM: Sedim, gledam jo, kaj dela.

R: Kako redno spremljate njegovo igro med skupnim obiskom lokalnega igrišča?

M. M.: Vsake toliko jo pogledam.

R: Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)

MM: Ja, ker me zanima kako drugi reagirajo; ker jaz sem bolj umirjena. Če pade, pač pade. Če lahko gre sama, naj gre, če ne naj ne gre. Nisem lena, ampak če si upa, naj gre sama.

R: Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?

MM: Druge starše z otroci.

R: Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?

M. M.: Ne.

R: Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?

M. M.: Bolj slabo. Moja mami je Bosni. V celem letu sva 5x za en teden. Druga babi je pa veliko bolna. Torej bolj poredko.

R: Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Koliko časa?

M. M.: Ja.

R: Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

MM: Plesne vaje, gimnastika, folklor, rolanje.

R: Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? A: Koliko časa?

M. M.: Samo za 2 minutke da grem smeti odnest.

R: Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovi samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?

MM: Jo pustim, da se sama igra. Ali gleda risanke ali pa se sama igra. Igro omejim samo, ko mora iti spat, se tuširati, če gremo kam, ali če hoče vzeti moje stvari.

R: Ali kdaj omejujete igro svojega otroka?

MM: Ima sama mejo. Če se ne upa, ne bo šla.

R: Česa mu ne pustite (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)? Na kakšen način dosežete, da uboga navodila? Ali dobi kakšno kazen, če ne uboga?

M. M.: *Skakati po postelji in z nje ne pustim.*

R: Kako vidite druge starše? (Ali so bolj ali manj strogi od Vas? Bolj ali manj zaskrbljeni? Želijo imeti večji nadzor na svojimi otroci, kot ga imate vi ali manjšega?)

MM: Preveč zaskrbljeni. Kakšen tako zakomplicira. Sva na igralih in zraven 4-letnika kontrolira, kako se igra. Pusti ga, naj se igra.

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

R: Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?

M. M.: V bloku.

R: Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?

MM: Pri 4 letih sem bila že sama doma 4 ure. Pri 5 letih sem bila že zunaj sama.

R: Ali je bil ta prostor varen?

MM: 5. nadstropje bloka. Blokovsko naselje. Praviloma je. Sicer je ob cesti. Ampak je.

R: V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?

MM: Pred blokom.

R: Koliko časa ste preživeli zunaj brez spremstva?

MM: Po cele dneve.

R: Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?

MM: Gimnastika. Kasneje atletika in košarka.

R: Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?

M. M.: Ja, vsak dan.

R: Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?

MM: Stalno.

R: Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?

MM: Ne. Niso vedeli, kaj delam, nisem imela omejitev.

R: Česa vam niso pustili (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)?

M. M.: Niso vedeli kaj delam. Torej nič.

R: Ali se vam je kakšna omejitev zdela nesmiselna?

M. M.: Jih ni bilo.

<i>Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka</i>
--

R: Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

MM: Ne, ker smo bolj zakomplicirani, ker živimo v takem času. Pri njenih letih sem bila 4 ure sama doma, tega si za njo ne predstavljam. Vseeno pa bi to lahko naredila.

R: Ali menite, da so nevarnosti za otroka danes enake kot včasih?

M. M.: *Danes je tudi več nevarnosti. Že prometa je precej več. Ni več samostojnosti, kot smo jo imeli mi. Ne moreš si privoščiti, da bi otroka kar pustit samega.*

R: Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?

MM: Preveč ne damo, ne pustimo jim preveč samostojnosti, preveč kompliciramo. Sama sicer ne kompliciram. Ampak kompliciram glede na prej.

R: Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?

M. M.: Ne.

R: Kaj se je spremenilo?

MM: Mi več časa posvetimo vzgoji otrok in temu, kaj bo z njimi. Mi se odrekamo, da bi otroci imeli več. Včasih verjetno tudi ni bilo toliko medijev, kajti ugrabitve so se pojavljale že prej. Sedaj pa so informacije povsod, in zato narediš vse, da je otrok pod nadzorom, da se mu kaj ne zgodi.

R: Zakaj menite, da sedaj obstajajo večje nevarnosti?

M. M.: Ja ne vem. Verjetno ni bilo toliko medijev, ker ugrabitve so že prej bile. Sedaj pa so informacije povsod in potem narediš vse, da je otrok pod nadzorom, da se mu kaj ne zgodi.

R: Ali osebno poznate kakšen primer, ki vpliva na vaše strahove?

M. M.: Ušla mi je iz igrišča. Nisem vedla kaj naj. Panika. Nisem vedla, a naj jokam ali naj tečem. Šla je pa v lokal v bližini, kjer smo bili zmenjeni in je slišala.

- **N., 31, mama treh otrok (6 letne deklice, 4 letne deklice in 1 letnega dečka)**

<i>Splošna demografska vprašanja</i>

R: Spol.

N: Ženski.

R: Starost.

N: 31 let.

R: Število otrok? Njihova starost?

N: Tri otroke; prva punčka je 6 let, druga je 4 leta in fantek je 1 leto star.

R: Regija, v kateri živite.

N: Osrednjeslovenska.

R: Ali živite v bloku ali hiši.

N: V hiši.

R: Izobrazba.

N: Srednja šola.

R: S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?

N: S starši.

R: Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

N: *Sprehod in zunaj pred hišo.*

R: Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?

N: Vedno je kdo z njimi.

R: Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?

N: Varen, ograjen.

R: Ali imate otroka vedno na očeh?

N: Ja, vedno.

R: Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)

N: Pri 5 letih sem ji že dovolila igro zunaj sama, ampak samo na dvorišču, torej v ograjenem prostoru.

R: Koliko časa se lahko zunaj igra brez spremstva (spremstvo je nekdo, ki mu zaupate, lahko tudi starejši sorojenec)?

N: Na dvorišču. 2 uri.

R: Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?

N: Ne.

R: Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?

N: Jo opazujem, kdaj tudi pomagam na kakšno igralo.

R: Kako redno spremljate njegovo igro med skupnim obiskom lokalnega igrišča?

N: Občasno jo pogledam.

R: Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)

N: Pogledam druge iz radovednosti.

R: Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?

N: Mama in sestra.

R: Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?

N: Ne povzroči mi strahov, tesnobe.

R: Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?

N: 2 uri dnevno, vsak dan.

R: Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Koliko časa?

N: Ja, uro do dve.

R: Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

N: Ples, telovadba, pevski zbor.

R: Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? A: Koliko časa?

N: Ne.

R: Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovi samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?

N: Sama se igra 2 uri, dve do tri. Igro omejim samo, ko se začnejo neumnosti.

R: Ali kdaj omejujete igro svojega otroka?

N: Da, ko se začnejo neumnosti.

R: Česa mu ne pustite (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)? Na kakšen način dosežete, da uboga navodila? Ali dobi kakšno kazen, če ne uboga?

N: Skakanja po kavču in postelji ne pustim.

R: Kako vidite druge starše? (Ali so bolj ali manj strogi od Vas? Bolj ali manj zaskrbljeni? Želijo imeti večji nadzor na svojimi otroci, kot ga imate vi ali manjšega?)

N: Manj strogi.

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

R: Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?

N: V hiši.

R: Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?

N: Pri cca 4 letih sta starejši sestri (takrat 6 in 11 let) lahko pazili name.

R: Ali je bil ta prostor varen?

N: Varen, dolina pri hiši in okoli hiše, ki se je zidala.

R: V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?

N: V sosednji dolini in okoli hiš. Najbrž smo dogovore kršili, zato smo dobili kakšno vzgojno.

R: Koliko časa ste preživeli zunaj brez spremstva?

N: Celo popoldne.

R: Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?

N: Pevske vaje, kasneje atletika.

R: Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?

N: Ja, večino časa.

R: Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?

N: Celo popoldne, sestri sta vodili dogajanje.

R: Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?

N: Ni bilo teh omejitev, saj niti niso vedeli, kaj delamo. Sedaj smo starši bolj tečni glede tega.

R: Česa vam niso pustili (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)?

N: Ni bilo teh omejitev, saj niti niso vedeli kaj delamo.

R: Ali se vam je kakšna omejitev zdela nesmiselna?

N: Kaj je zihr bilo.

Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka

R: Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

N: Ne, ker so drugi časi. Več je prometa in ljudje so bolj nestrpni.

R: Ali menite, da so nevarnosti za otroka danes enake kot včasih?

N: Nevarnosti so sedaj večje.

R: Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?

N: Bolj stroga, bolj omejujemo.

R: Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?

N: Daleč od tega, pa ne da bi bili zapuščeni, ampak ni bilo časa. So zidali hišo.

R: Kaj se je spremenilo?

N: Otroku puščamo manj svobode, ker se bojimo, da bi se jim kaj zgodilo; ni nezaupanje otroku, ampak okolici. Ljudje brezglavo hitimo in nismo tako pozorni na okolico. Npr. ko smo bili na morju, sem z največjo hčerko odnesla smeti, in ko sva jih odložili v kanto, sva se obrnili. Hčerka je hotela takoj steči čez cesto in zbil jo je kolesar, ki je pridirjal. Podobno se je zgodilo z mlajšo hčerko lani. Zato sem na prehodu zelo pozorna na cesto.

- **S., 28, mama 5 letnega dečka**

Splošna demografska vprašanja

R: Spol.

S: Ženski.

R: Starost.

S: 28 let.

R: Število otrok? Njihova starost?

S: Enega fantka starega 5 let.

R: Regija, v kateri živite.

S: Osrednjeslovenska.

R: Ali živite v bloku ali hiši.

S: V hiši.

R: Izobrazba.

S: Prva bolonjska stopnja.

R: S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?

S: Samo s starši.

R: Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

S: Večinoma zunaj na vrtu, ali pa na igrišču zraven šole. Vozimo se s kolesom, gremo na gugalnice, rolamo se, žogamo, če dežuje, pa gledamo risanke.

<i>Vprašanja, vezana na otroka/otroke</i>

R: Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?

S: Redko kdaj je sam na vrtu, na igrišče pa sam ne sme.

R: Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?

S: Ograja je okoli parcele. Če je zunaj na vrtu sam, ga vidim z balkona. Ni mi všeč, da je sam na dvorišču, ker se lahko kdo pripelje z avtom.

R: Ali imate otroka vedno na očeh?

S: Če je v svoji sobi, doma, po navadi potihem pogledam, kaj dela. Če smo zunaj na igrišču, se skupaj igramo, če pa smo kje v lokalni, kjer so igrala, ga večkrat pogledam. Če gremo na obisk, ga tudi ne kontroliram, dokler ni kakšnega joka ali kričanja.

R: Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)

S: Nimam pojma. Ko bom začutila, da je dovolj zrel. Je izredno samostojen, ampak še preveč nepazljiv, da bi ga pustila samega. Če moram povedati starost, bi rekla, da ko bo šel v šolo. Recimo, ko bo star 6, 7 let.

R: V kakšni oddaljenosti do vašega doma se lahko nahaja sam?

S: Na vrtu. Vrt je dolg cca 50m. Ponavadi pridem za njim ven v nekaj minutah, če je res sam, pa se lahko igra toliko časa, dokler se javi na vsak klic. Torej grem na balkon in ga pokličem. Če se mi javi, da je vse v redu, potem ga še pustim.

R: Koliko časa se lahko zunaj igra brez spremstva (spremstvo je nekdo, ki mu zaupate, lahko tudi starejši sorojenec)?

S: Koliko časa se lahko igra, je odvisno od tega, koliko je ura – ali je to dopoldne ali pred večerjo.

R: Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?

S: Ja, če je na kolesu in če brca žogo.

R: Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?

S: Včasih sedim, ker se mi ne da igrati, in ga samo gledam, včasih pa aktivno sodelujem pri igri in se skupaj rolava, kolesariva, ali brcava žogo.

R: Kako redno spremljate njegovo igro med skupnim obiskom lokalnega igrišča?

S: Če sva na otroškem igrišču, ga opazujem pri igri, brskam po telefonu, berem.

R: Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)

S: Po mojem mnenju je to čisto naravno. Ja, včasih opazujem kako se otroci obnašajo.

R: Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?

S: Ponavad sama odločam o večini stvari, ker moža pač ni doma. Drugače pa mama.

R: Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?

S: Ne.

R: Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?

S: Z enimi zelo pogosto, ker živijo v spodnjem nadstropju, z drugo babico nekikrat na mesec, z drugim dedijem pa bolj poredko.

R: Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Koliko časa?

S: Ja. Pri moji mami največ dan- brez spanja, z drugima pa gre čez poletje na počitnice za mesec dni al pa več.

R: Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

S: Nobene.a

R: Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? A:

Koliko časa?

S: Sam je lahko, če nesem smeti, če grem laufat al pa če grem na vrt oziroma, če sem nekje okoli hiše. Sam sam doma ni nikol, ker sta spodaj babi in dedi ter teta.

R: Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovim samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?

S: Odvisno od dneva. Če se lepo igra v sobi, je to lahko celo popoldne, se pravi 2 uri, če ne ve, kaj bi počel, pa ga sama zaposlim. Ker se zna zamotiti sam, igre ne omejujem.

R: Česa mu ne pustite (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)? Na kakšen način dosežete, da uboga navodila? Ali dobi kakšno kazen, če ne uboga?

S: Na drevo ne sme plezati, ker je babi jezna zaradi vej, ne zaradi njega. Na vrtu skače z betonske mize. Ve, da če pade, je sam kriv, ker se je sam odločil, da bo skočil. Če pride do tega, da ga moram kaznovati ga ponavadi pošljem gor, v hišo, oziroma zapustiva igrišče.

R: Kako vidite druge starše? (Ali so bolj ali manj strogi od Vas? Bolj ali manj zaskrbljeni? Želijo imeti večji nadzor na svojimi otroci, kot ga imate vi ali manjšega?)

S: Odvisno. Po mojem sem nekje v zlati sredini.

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

R: Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?

S: V bloku in v hiši.

R: Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?

S: Nimam pojma, ampak sem bila majhna, po mojem okoli 5 let.

R: Ali je bil ta prostor varen?

S: Ja, dokler smo bili v hiši, okoli vrta je bila živa meja. Ko smo se preselili, pa se ne spomnim, da bi sama hodila ven. Po mojem sem malo šolo preživela bolj v notranjosti, kot sama zunaj, ker smo se pred tem preselili v blok.

R: V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?

S: Ko smo bili na vasi sem šla ponavadi lahko sama do sosedov, torej tudi 100m daleč. Ko smo se preselili, pa sem mogla biti pred blokom, torej približno 30 m od bloka. Kazen sem

dobila, če nisem povedala, kam grem, in če se nisem oglasila na klic. Ponavadi sem morala za kazen domov.

R: Koliko časa ste preživelih zunaj brez spremstva?

S: Lahko tudi pol dneva, potem v bloku kakšno uro.

R: Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?

S: V sklopu šole sem obiskovala kar nekaj krožkov, ampak po mojem ne več kot 2 na leto. Vem, da sem hodila na angleščino in na pevske vaje.

R: Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?

S: Od ločitve staršev vsak dan, pred tem pa mogoče kakšen dan v tednu za nekaj ur.

R: Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?

S: Skoraj ves čas, nekaj ur mogoče.

R: Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?

S: Po mojem ne.

R: Česa vam niso pustili (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)?

S: Edina stvar, ki je mela prepoved je bil pes.

R: Ali se vam je kakšna omejitev zdela nesmiselna?

S: Po tem ko me je užrl mi je postala smiselna.

<i>Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka</i>
--

R: Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

S: Verjetno ga nadzorujem bolj, kot so moji starši mene. En razlog je, da živimo poleg vaše gostilne; skrb me,, če gre preblizu ceste s kolesom ali pa če brca žogo.

R: Ali menite, da so nevarnosti za otroka danes enake kot včasih?

S: Nevarnost, da si zlomi roko je po mojem enaka, nevarnost, da ga zbije avto, pa veliko večja.

R: Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?

S: Slabša, kot je bila. Otrokom preveč pustimo in jih v zameno za to bolj nadzorujemo.

R: Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?

S: Ne spomnim se. Po mojem ne.

R: Kaj se je spremenilo?

S: Menjava generacij, miselnosti. Zaradi več prometa je več nevarnosti. Otroci mislijo, da jih vedno gledamo in so zato sami nepozorni.

R: Zakaj menite, da sedaj obstajajo večje nevarnosti?

S: Zarad več prometa, ker otroci mislijo, da jih vedno gledamo in so zato sami nepozorni.

- **T., 30, mama 5 letnega dečka**

<i>Splošna demografska vprašanja</i>

R: Spol.

T: Ženski.

R: Starost.

T: 30 let.

R: Število otrok? Njihova starost?

T: Enega fantka, ki je star 5 let.

R: Regija, v kateri živite.

T: Osrednjeslovenska.

R: Ali živite v bloku ali hiši.

T: V bloku.

R: Izobrazba.

T: Kozmetični tehnik.

R: S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?

T: Samo s starši.

R: Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

T: Na igrišču.

<i>Vprašanja, vezana na otroka/otroke</i>

R: Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?

T: Včasih sam, večkrat kdo z njim.

R: Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?

T: Ograjen z ograjo.

Ž: Okoli hiše imamo veliko prostora za igro, ki je pa seveda varen. Celotna posest je ograjena. Starejši otroci se že radi igrajo izven domačega dvorišča in se zelo radi vozijo z kolesi po neasfaltirani cesti.

R: Ali imate otroka vedno na očeh?

T: Ja, skoraj vedno.

R: Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)

T: Tega ne dovolim. Mislím, da ga bom pustila v 2. razredu, torej pri 7 letih.

R: V kakšni oddaljenosti do vašega doma se lahko nahaja sam?

T: Zunaj se ne sme igrati sam, ga pa kdaj spustim samega pred blok, za maksimalno 5 minut, in pridem za njim. Ne sme iti nikamor, samo pred blok.

R: Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?

T: Veliko strahov – da se mu kaj zgodi, da ga kdo vzame, nemoč, ko ga nimam pod nadzorom.

R: Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?

T: Včasih samo opazujem, včasih se skupaj igrava, če ni drugih otrok.

R: Kako redno spremljate njegovo igro med skupnim obiskom lokalnega igrišča?

T: Se pogovarjam z drugimi starši in ga vsake toliko pogledam.

R: Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)

T: Da. Zanimajo me odnosi, način komunikacije, reakcije.

R: Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?

T: Družinska prijateljica, ki mi je kot druga mama.

R: Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?

T: Njeni nasveti me pomirjajo.

R: Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?

T: 2x tedensko za dve do tri ure.

R: Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

T: Nobene.

R: Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? A: Koliko časa?

T: Ne še.

R: Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovi samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?

T: Pol ure do eno uro. Igro omejujem, kadar je večerja ali ko se je treba skopati.

R: Ali kdaj omejujete igro svojega otroka?

T: Omejujem jo kadar je večerja ali ko se je potrebno skopati.

R: Česa mu ne pustite (npr. skakanje z višjih položajev, plezanje po drevesih, obešanje po vejah itd.)? Na kakšen način dosežete, da uboga navodila? Ali dobi kakšno kazen, če ne uboga?

T: Ne dovolim stvari, ki se mi zdijo nevarne. Rečem, da ne sme; če ne neha, ga vprašam, ali želi biti brez pravljice zvečer. Za sedaj to zadostuje.

R: Kako vidite druge starše? (Ali so bolj ali manj strogi od Vas? Bolj ali manj zaskrbljeni? Želijo imeti večji nadzor na svojimi otroci, kot ga imate vi ali manjšega?)

T: Drugi so zagotovo manj prestrašeni. Pred kratkim sem bila na igrišču s sinom in tam je bil en fantek, popolnoma sam. Ko sva se s sinom namestila, se je on nekaj časa vozil na skiroju, malo sva si podajala žogo. In fantek je pristopil k nama, star je enako kot moj sin, ker ga poznam – torej 5 let. Želel se je igrati z najinimi igračami, žogo, skirojem. In nekaj časa sem prepričevala sina, da mu pusti. V vmesnem času pride fantkov oče in vpraša, kako smo, ali je priden. In potem se poslovijo in sinu reče, naj bo še nekaj časa tukaj, potem pa naj gre na teniško igrišče, ker ima tenis – in gre, spet ga pusti samega. Ta fantek je hotel biti z nama in se igrati s sinovimi igračami, sin pa tega ni želel. Po kratkem času, se mi je zdelo že trapasto, da svojemu otroku jemljem igrače, da jih deli z nekom, ki niti nima staršev s seboj. Sicer sem bila sprva skeptična, kaj narediti, ali naj odidem in ga tam pustim samega. Nazadnje sva šla. On pa je ostal tam, na igrišču, brez spremstva.

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

R: Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?

T: V bloku.

R: Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?

T: Verjetno 2. razred.

R: Ali je bil ta prostor varen?

T: Glede na današnje razmere ne, glede na to, da smo živi, pa je verjetno bil.

R: V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?

T: Nismo imeli omejitev, bili smo po celem mestu, ne spomnim se omejitev, kazni pa še manj.

R: Koliko časa ste preživeli zunaj brez spremstva?

T: Non-stop, cele dneve.

R: Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?

T: Med počitnicami tenis, kasneje odbojka in ples.

R: Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?

T: Velikokrat, skoraj vsak dan.

R: Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?

T: Stalno, ne spomnim se, da bi se kdo igral ali ukvarjal z nami. Starši so bili enostavno tam, ampak so npr. sedeli v dnevni, otroci smo pa se igrali v svoji sobi. In dokler je bil mir, ni bilo nobenega. Ko smo pa kakšno ušpičili, so bili pa takoj zraven.

R: Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?

T: Ne, res se ne spomnim. Npr. zdaj bomo delali to in to – pač ne, tega ni bilo. Ni bilo omejitev. Vik in krik je bil šele, ko smo zlomili posteljo s skakanjem, potem je bilo spet vse po starem.

Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka

R: Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

T: Ne, Bog ne daj, ker si ne predstavljam, da bi ga v tem času pustila tako samega. Je pa res, da je bila takrat socialna zavest boljša kot danes. Danes otroku na cesti ne bi nihče pomagal, če bi bil v težavah.

R: Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?

T: Bolj in hkrati preveč zaščitniški do otrok. Imajo preveč omejitev in prepovedi, hkrati pa imajo veliko pozornosti staršev, ki je mi nismo imeli.

R: Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?

T: Ne. Itak, da ne. Kje pa. Pač starši so bili, tam. Na dosegu roke. Ne pa vedno zraven. Dejansko niso vedeli kje smo.

R: Kaj se je spremenilo?

T: Marsikaj. Spremenilo se je to, da jim dajemo več pozornosti, zavedanje posledic je večje. Ali je to dobro ali slabo, bomo še videli. Spremenilo se je marsikaj. Prometa je več. Ljudje imajo manj časa, več divjajo. Zavest ljudi je manjša. Jaz bi rekla, da to so vzorci, strahovi, ki smo jih dobili v času našega odraščanja. Ne pogojujem situacije samo s časom, v katerem

živimo, ampak z našimi vzorci. S tem, kaj smo sami preživali, kaj smo izkusili, ker ni bilo omejitev, npr. bližina drog. Meni osebno je manjkalo veliko omejitev, mej, do kod lahko grem, da tega pa ne smem prekoračit.

R: Zakaj menite, da sedaj obstajajo večje nevarnosti?

T: Prometa je več. Ljudje imajo manj časa, več divjajo. Zavest ljudi je manjša.

Jaz bi rekla, da to so pa vzorci, strahovi, ki smo jih dobili tekom našega odraščanja. Ne pogojujem samo s časom v katerem živimo, ampak z našimi vzorci. S tem kaj smo sami preživali, kaj smo sami dali čez, ker ni bilo omejitev. Npr bližina drog. Meni osebno je manjkalo veliko omejitev, mej do kje lahko grem, da tega pa ne smem prekoračit

- **Ž., 31, mama treh otrok (9 letnega dečka, 5 letne deklince in 1 letne deklince)**

<i>Splošna demografska vprašanja</i>

R: Spol.

Ž: Ženski.

R: Starost.

Ž: 31 let.

R: Število otrok? Njihova starost?

Ž: 3 otroke; stari so pa fantek 9 let, punčki pa ena 5 let, druga pa 1 leto.

R: Regija, v kateri živite.

Ž: Osrednjeslovenska.

R: Ali živite v bloku ali hiši.

Ž: V hiši.

R: Izobrazba.

Ž: Diplomirani manager.

R: S kom živi otrok v skupnem gospodinjstvu?

Ž: Samo s starši.

R: Kje in kako preživite največ prostočasnih aktivnosti?

Ž: *Na prostem, in sicer na igrišču, v gozdu, na morju.*

R: Ko se vaš otrok igra zunaj, ali se kdaj igra sam ali je vedno kdo z njim?

Ž: Različno. Kdaj so tudi sami, vendar večinoma z ostalimi otroki.

R: Ali je ta prostor varen? Na kakšen način (ograjen)?

Ž: Okoli hiše imamo veliko prostora za igro, ki je pa seveda varen. Celotna posest je ograjena. Starejši otroci se že radi igrajo izven domačega dvorišča in se zelo radi vozijo z kolesi po neasfaltirani cesti.

R: Ali imate otroka vedno na očeh?

Ž: Ne, nimam jih vedno na očeh, ker jim zaupam in so seveda tudi dovolj stari. Preden so dosegli določeno starost, pa sem jih imela na očeh.

R: Pri kateri starosti se je lahko začel sam igrati zunaj? (V kolikor tega ne dovolite, pri kateri starosti mu boste predvidoma to dovolili?)

Ž: Hmm, zelo različno. Prvi otrok je bil takrat edini otrok pri naši hiši. Sam zunaj je bil že, ko je bil star 5 let. Medtem ko je bil drugi otrok (3 leta) kar hitro sam zunaj oziroma sta se igrala s starejšim bratom.

R: V kakšni oddaljenosti do vašega doma se lahko nahaja sam?

Ž: Lahko je sam okoli hiše. Nimamo pogojev, da bi šel lahko dlje. Če bi bili pogoji, bi jim dovolila, kot so meni moji starši.

R: Koliko časa se lahko zunaj igra brez spremstva (spremstvo je nekdo, ki mu zaupate, lahko tudi starejši sorojenec)?

Ž: Odvisno od dneva, ure itd. V primeru da ni ovire potem dokler mu paše kajti zagotovo se to ne ponavlja vsak dan.

R: Ali vam otrokova samostojna igra na prostem povzroča nemir? Ali imate kakšne strahove v zvezi s tem?

Ž: Ne povzroča mi nemira, ker zaupam svojim otrokom.

R: Kaj delate, ko ste z otrokom na igrišču?

Ž: Najraje se z njimi igram, vendar gledam, da ne pretiravam, kajti otrok se mora znati sam igrati in imeti domišljijo. Sedaj, ko sta starejša že dovolj stara, se sama igrata, jaz ju opazujem in naredim kakšno fotografijo za spomin.

R: Ali kdaj opazujete druge obiskovalce igrišč? (Zakaj da/ne?)

Ž: *Opazim, vendar si ne dam veliko dela z njimi; razen če bi bil kdo sumljiv oziroma bi se čudno obnašal, se mi zdi, da bi pobrala otroke in se odpravila domov. Vendar do sedaj tega še nisem doživela in upam, da tudi ne bom.*

R: Na koga se najraje obrnete za nasvet, ko ste v dvomih glede svojega otroka?

Ž: *Mož, potem babice, potem pa tudi prijateljice.*

R: Ali vas ti nasveti kdaj prestrašijo in povzročijo strah, tesnobo?

Ž: Ne.

R: Koliko časa vaš otrok preživi s svojimi starimi starši? Kako pogosto se vidijo?

Ž: *Moji otroci ne preživijo veliko časa s starimi starši. Vidijo pa se skoraj vsak dan vendar zgolj samo "Živijo, kako si?" ker ni časa.*

R: Ali vaši otroci kdaj ostanejo sami pri starih starših? Koliko časa?

Ž: *Ja, ostanejo največ dve noči.*

R: Koliko vodenih aktivnosti obiskuje vaš otrok?

Ž: *Nobene.*

R: Ali dovolite svojemu otroku, da je kdaj sam doma ali s sorojencem podobne starosti? A: Koliko časa?

Ž: *Zaenkrat še ne, sem pa že pustila najstarejšega otroka za 15 minut.*

R: Koliko časa dnevno je prepuščenega njemu in njegovi samostojni igri brez vodenja, dajanja idej, vašega sodelovanja?

Ž: *9-letnik, ima glede na učenje, samo eno uro za samostojno igro; 5-letnica pa 3 ure.*

R: Ali kdaj omejujete igro svojega otroka?

Otrokom pustim vse, razen grdega pačenja in dretja. Vse zgoraj naštete stvari, in še kaj bi se lahko dodalo, so bile tudi meni zanimive, zakaj ne bi dovolila tudi njim? Če moji otroci ne ubogajo, dobijo kazen.

<i>Vprašanja vezana na vaše otroštvo</i>
--

R: Kje ste živeli kot otrok, v hiši ali bloku?

Ž: V bloku.

R: Pri kateri starosti ste se smeli igrati sami zunaj brez spremstva?

Ž: *Tam okrog 4 ali 5 let.*

R: Ali je bil ta prostor varen?

Ž: *Ja.*

R: V kakšni oddaljenosti od doma ste lahko bili? Ali ste kršili prepovedi staršev in kako pogosto? Ali ste bili za to kaznovani?

Ž: *Oddaljenost je bila lahko do 1 km, če sem pravilno ocenila. Zelo veliko sem kršila prepovedi svojih staršev, sem bila zelo nagajiv in poreden otrok. Kaznovali so me s kuhalnico po riti.*

R: Koliko časa ste preživeli zunaj brez spremstva?

Ž: *Meni se je zdelo veliko.*

R: Koliko vodenih aktivnosti ste obiskovali kot otrok?

Ž: *Nobene.*

R: Ali ste bili kdaj sami doma ali s sorojencem podobne starosti? Kako pogosto?

Ž: *Ja, sem bila z sestro mogoče pol ure skoraj vsak dan, ko sta se mama in oče menjavala za službo.*

R: Koliko časa dnevno ste bili prepuščeni sami sebi v samostojni igri brez vodenja, sodelovanja staršev?

Ž: *Ne bi vedela, vem samo, da smo se kar veliko igrali, seveda dokler ni bilo šole.*

R: Ali so vaši starši omejevali vašo igro? Pri kateri starosti?

Ž: *Kot sem že omenila, sem bila zelo poreden otrok in sem svoje vrstnike zelo rada. To so mi prepovedali, drugega pa ne.*

<i>Vprašanja vezana na primerjavo vašega otroštva in otroštvom vašega otroka</i>
--

R: Ali svojemu otroku dovolite toliko svobodo kot so jo vam dali vaši starši ali ne? Zakaj?

Ž: *Ja in upam, da je imajo zadosti.*

R: Ali menite, da so nevarnosti za otroka danes enake kot včasih?

Ž: *Niso enake.*

R: Kakšna se vam zdi vzgoja otrok danes glede na vašo?

Ž: *Danes se bolj komplicira.*

R: Ali so vaši starši na enak način spremljali vašo igro kot vi pri igri vaših otrok?

Ž: *Ne.*

R: Kaj se je spremenilo?

Ž: *Pri nas se ni spremenilo nič, problem je samo, ker sem jaz živela v bloku, moji otroci pa živijo v hiši. Opažam da je v tem velika razlika. Jaz sem imela veliko več prostora, da se*

odmaknem, da me starši ne vidijo. Jaz pa svoje otroke slišim, ko so zunaj, tako da je tukaj velika razlika.